

د کتاب ځانگړنې:

❖ کتاب نوم	:: د ډيوې رڼا ته (شاعري)
❖ ويناوال	:: محمد نادر دانش
❖ اړيکې	:: ۰۷۰۷۸۰۹۵۰۱
❖ برېښنالیک	:: nadir.danish@gmail.com
❖ خپرندوی	:: یار خپرندویه ټولنه
❖	:: ننګرهار_ افغانستان
❖	:: ۰۷۷۳۹۳۴۴۵۹
❖	:: yar_pub@yahoo.com
❖ کمپوز	:: ويناوال
❖ پښتۍ او ډېزاین	:: رحمن الله بهير
❖ چاپشپږ	:: ۱۰۰۰ (یوزر)
❖ چاپ وار	:: لومړی
❖ چاپ کال	:: ۱۳۹۱ المریز
❖ خپرنیز لږ	:: ۴ (څلور)

تر لاسه کولو ځای: یار کتابپلورنځی، اسحاقزی مارکیټ
لانډیښی پورې جلال اباد ۰۳۰۳۴۷۰۳۰۷۷۳۵

ښاتې

لومړۍ شعري ټولگه

محمد نادر دانش

چاپ، تفرې، خپرنیز، لومړی، ۱۰۰۰ (یوزر) ه خوندي دي

Ketabton.com

دالی

هنوته؛ چې تر پښو لاندې يې جنت دی.
هنوته؛ چې زه يې د انساني ژوند په اصولو وپوهولم.
خپلې خوږې مور او د قدر وړ پلار ته مې!!

دانش

بسم الله الرحمن الرحيم

د خپرندويي ټولني يادښت

د پښتو کتابونو د چاپ او خپرېدا لپاره گڼ شمېر خپرندويه ټولني شتون لري او هره مياشت په لسگونو کتابونه چاپ او خپرېږي؛ خو په دې گڼ شمېر کتابونو کې بيا هم د شاعري کتابونه خپل د پاموړ ځای نه لري. لاملونه به نور هم لري؛ خو يو لامل يې د خپرندويو ټولنو لپاره د خرڅلاو مسئله هم کېدای شي، چې اوسمهال پر هر ډول شعري ټولگې باندې څوک پيسې نه ورکوي.

خو زموږ په ځوانو شاعرانو کې ځينې شاعران داسې دي چې که د خپل زړه د درد خبره هم کوي؛ نو په نوي انداز يې کوي او داسې يې کوي چې خپل لوستونکي ته په کې يو پيغام ورکړي. د دې ډول شاعرانو شعرونه ډېر مينه وال لري او خلک يې د کتاب په پېرېدلو نه پښېمانه کېږي. په دې ځوانو او نوښتگرو شاعرانو کې يو ياد نوم هم محمد نادر دانش دی. ښاغلی دانش له ډېر پخوا راهيسې په دمه دمه شاعري کوي؛ خو ښه يې کوي.

يار خپرندويه ټولنه د ښاغلي دانش لومړۍ شعري ټولگه (د ډېوې رڼا ته) په دې پار خپروي چې په لوی تنگهار کې يې پر شاعري خوره مرموزه خاموشي ماته کړې اوسي. يار خپرندويه ټولني تر دې دمخه هم يو شمېر کتابونه خپاره کړي دي او ژمنه ده چې له خپل توان سره سم به د خپلو درنو ليکوالو او شاعرانو غوره کتابونه تاسې ته وړاندې کوي. راځئ چې اوس د ښاغلي دانش (د ډېوې رڼا ته) کېنو.

درښت

يار خپرندويه ټولنه_ جلالکوټ

خو شيبې د ډيوې له يوه اور اور كې سره

نوميالی عارف شاعر ارواښاد طاهر «کلاچوي» وايي:

د ډيوې په اور كې حسن وي طاهره!

گنې هسې اور نه تښتي پروانه هم

خبره د ښکلا او د حساس طبيعت ده او دا يواځې د شاعر په برخه رسېدلې ده. ستر عالم مولنا ابوالکلام ازاد رح وايي، چې د انسان تصور له قهریه صفاتو څکه پيل شويدي چې د کایناتو فطرت د تعمير او تخريب په پرده پټ دی. د ودانۍ د ښکلا ليدلو له پاره د پوهې او بصيرت يو لري ليدونکی نظر مطلوب دی؛ خو څرنګه چې بشري فکر لا ماشوم دی، نو سترګو يې تر اوسه دغسې ځواک نه دی پيدا کړی. په دنيا کې د هر شي غونډې د هر فعل څرنګوالی خپل طرز او مزاج لري، وداني (تعمير) يو داسې حالت دی چې تگلاره يې سر تاسري سکون او چوپتيا ده، خو تخريب داسې پېښه ده، چې يون يې يو بشپړ ښورښ، وپړه او وړاني ده. د تعمير ايجاد نظم، جمع و ترتيب دی، خو د تخريب سلب، گډوډي او اختلال وي.

د يوې مانې د جوړېدا پر وخت کوم شور نه محسوسېږي، خو غورځېدل يې د يوې چاودنې او انفجار په ډول وي، د دې حالت فطري پایله دا وي، چې حیواني طبيعت له سلبي کړنو سمدستي اغېزمن کېږي، خو ښکلا يو ځل په مشاهده کې نه راځي او وخت غواړي. دا خو د ښکلا فلسفې ته ورته شاعرانه څېړنه وه، خو صوفيان بيا تر دې وړاندې تللي، هغوی دغه بلوغ هغه وخت بشپړ گڼي چې د ملک افراد ملکوت او د ملکوت هغه جبروت ته ورسې.

په هر صورت موخه مو دا وه چې ښکلا پېژندنه يوه زړه چاودون ته اړتيا لري او شعر چې له ښکلا جوړ دی، يو ځل خپل ادراک ته راوستل او پرې سمدستي پرېکړه کول به له فن او هنر سره جفا وي. ښاغلی دانش د ځوانو شاعرانو تر منځ هغه ويناوال دی چې د ښکلا له ډيوې يې ډېر طوافونه کړي او بيا يې چې خپلې مشاهدې ته راوستې، نو يو ښکلی او له روايت سره سم اظهار يې ورکړی دی. له روايت نه مطلب هغه پښتني تهذيب دی، چې د اسلام له مقدس دين سره دومره گډ شوی، چې اوس يې هر شيطان په بېلښت کې پاتې راغلی دی او که د فن خبره هم وي، خو خپل ارزښتونه له لاسه نه شي ورکولی:

لرې کره جامونه ساقی زهر دې شي نه يې څښم

ما په محبت کې د ايمان لاره نيولې ده

ښکلا په مشاهده کې راوستل اسانه خبره او د هر چا د وس نه پوره نه ده. ماشومان هم پدې تکل وي، چې د لمر وړانګې راوښي. زمونږ کلاسيک شاعر دغې ناممکن «ممکن» ته داسې نغوته کړې، چې:

د هلك په دود په لاس کې قمر نيسم

خو بناغلی دانش د بنکلا په تجلی نه بسيا کېږي، يو څه وړاندې
 ځي، عمق او تل ته وربښکته کېدل غواړي. ترکومه چې د شعر خبره
 ده، ورسېدلی ښکاري، خو دغې فاصلې ته لا ډېر تقرب د عرفان
 ښېپې او وزرونه غواړي:

تاسو به ملگرو له سپرلي نه دگل تمه کړئ
 زه د گل د شونډو د پرهار زړه پسې گرځمه

يو کلتور او ثقافت هغه وخت مري، چې ژبه ومري؛ خو د ژبې مړينه
 سمدستي او يو ناڅاپه نه وي، په ژبه کې ملي ارزښتونه له منځه وړل
 د هر کولتوري يرغل ستراتيژيکه موخه وي؛ خو د ځوانانو شاعرانو
 تر منځ بناغلی دانش لکه چې په شعوري ډول دې ازمېښت ته پام
 اړولی، که په شعر کې يې د مينې او جمال يادښت هم وي، خپل
 اسلامي او ملي انفراديت نه فنا کوي، هغه چې «حيا» او «جنده» څه
 ډول سندريزه کوي د اورېدلو دي:

نور که مې هېڅ هم پدې رتگ کلي کې ونه موندل
 مينه به در ولېږم حيا به درته ولېږم
 کله چې راځي نو زما قبر ته جنده راوړه
 گراني! د دانش دا تمنا به درته ولېږم

د جسماني ژوند عشق تش د تاثراتو هيجان وي، په حقيقي عشق
 کې تاثرات، حکمت او د حقيقت احساس يو ځای وي. د فکرو تصور
 په وړاندې مادي هستي يا زماني و مکاني وجود محدود او تنگ دی.
 محسوسات بيا د معقولاتو په وړاندې يو زندان دی. شاعر د لا
 متناهي جمال د يوې ډېرې محدودې برخې ادارک کولی شي. څرنگه

چې کاینات د تجلياتو د ظهور محل دی؛ نو څه چې د بناغلي دانش
 د مشاهدې په گرفت کې راځي. هغه د بنکلا انځور گڼلی شو:

ماته ياده شوه د چا د بارخو اوښکه
 پر گلپاڼه دا شبنم لکه جانان دی

د اسلامي ختيځ د شاعري عرفاني اصطلاحاتو خو په لويديځ کې د
 سمبولېزم په نامه ادبي ښوونځی رامنځته کړ او دا هماغه استعاره او
 تشبيه ده، چې المانی فيلسوف «هگل» يې د ختيزې شاعري بوتان
 گڼي؛ خو چې شعر له دې پرته نه ښايسته کېږي، نو بناغلی دانش هم
 د انځور استعاره د شرابو له پاره راوړي او بيا چې يې ناروا بولي، نو
 په ورستوالي يې غندي، او پدې توگه يو ښکلی مذهبي او ملي
 روايت انځوروي:

د وطن عشقه نشې ته دې حيران يم
 چې څو چنده له وراسته انگوره ښه ده

د دانش د همدې غزل يو بل بيت لوستونکي ته يو نوميال سلف
 ارواښاد «خادم» يادوي:

قلم ښه دی کتاب ښه دی په لاسو کې
 خو تر دې هم کله کله توره ښه ده

پر هېواد سرورکول خو د هر پښتون مسلمان ميراث دی، دانش هم د
 غزا لېوال دی، خو د حمزه رح بابا غونډې جنت له هم د پښتو سره
 ځي او پدې شرط چې شهادت مني، خو دا نه مني چې گڼې حوره د ده
 له محبوبې څخه ښکلی ده او همدا يې انفراديت او تشخص دی:

د هېواد مينه مې ورولي غزا ته
 خوږه ياره تر تا کله حوره ښه ده

زړه مې زخمي دی دا چې نه ژاړمه دا خو غرور زما په سترگوکې دی

شعر د هغو غږونو د اهنګن تناسب ټولګه ده چې له امتزاجه يې موسيقي رامنځته کېږي. د شعر ژبه پر هغو غږونو روږدې ده چې له تکرار او تناسب نه يې موسيقي رامنځته کېږي دغه موسيقي وال غږونه پر خپلې خوږلنۍ د زړه له حرکت سره جوخت په سر او تال او لی کې له خولې داسې راوځي چې د اورېدونکي غوږونه خپلو اورېدو ته هڅوي او پر زړه يې سمدستي اغېز ښکاري. دغه اغېز د زړه رګونه په ترنګولو راولي. د انسان په وجود کې يو پټ شور او حرکت راولي. دا شور او حرکت د ذهن پردو ته ځان رسوي. ذهن غښتلی کېږي او فکري کچه لا وده مومي. نو د شاعرانو خبرې بې اغېزې نه وي، بدرانګې نه وي او بې مانا نه وي. د زړه له حرکت سره سم داسې له خولې راوځي چې د بل زړه رګونه په خپلې ښکلا او اهنګينو غږونو په ترنګولو راولي. هغه انګوال غږونه چې اوډون او ښه يې يو داسې پټ شور او حرکت لېږدوي چې د زړه د رګونو په ترنګولو سره سره د ذهن پر پرده سيوری پرېباسي، دغه شاعري د ملت د وېښولو او لوري ورکولو په برخه کې تر بلې هرې لارې او ځواکه د ټولني د غښتلتيا او پرمختګ لپاره اغېزمنه تمامېږي. پایله داسې اخلو چې شعر د کلاسيکوالي پر بنسټ د خوند او ژوند نوم دی. د خبرو هنر دی. د ده خواږه ارمان ارزښت لکه په ايرو کې ورک سره زر دي چې شعلې يې ځان ځلوي.

د شعر په نوم ډېرې داسې منظومې ټولګې خپرې شوي دي چې زموږ کره کتونکي يې دغه مطلق حکم ته اړ کړي چې: شعر زیات شوی، تشر ته بايد پام وشي. دوی هره منظومه وينا شعر گڼلې؛ خو هره منظومه وينا

د ګران دانش په شعر کې به د ګوتې ايښودلو ځای هم وي، خو زه د حيواني دماغ غونډې ځان د سلبي صفاتو نه اغېزمن کوم او د ده په يو ښکلي شعر درنه ځان ژغورم:

هغه سپوږمۍ ده چې تر ما راځي نو شپه سبا وي
زه لکه لمر، فرصت د يو بل د ليدونه لرو

په شاعرانه ولولو

ناګار

پوهنتون مېنه

۲۳/۸/۱۳۹۰

شعر نه ده او نه د شعر غږ يا چوکات يوازې نظم گڼلی شو. شاعري د نظم او تشر په دواړو غږونو کې ډېره تته برېښي. موږ د اوسني نظم او تشر په غږ کې دگوتو په شمېر داسې ټولگې پيدا کولای شو چې هغه د شعر په گانه ښکلې وي يا شعري تومنه ولري. شعر د چا نسخه او فرمايش نه مني. ځان ته په خپله يو چوکات پيدا کوي.

زموږ په پښتو اوسنۍ شاعرۍ کې ايله ساه پيدا شوې. موږ بايد د شاعر ذهن محدود نه کړو. پرې يېدو چې شاعرانه وينا راووروي. د ارواښاد استاد عبدالرحيم الهام په وينا شاعر ايلتې نه وايي. شاعر خوشال وي، شاعر حميد وي، شاعر حافظ وي ... د شاعر ذهن پراخ او د الفاظو جادو گر وي. وينا يې په خپله داسې ښکلې او اغېزمنه وي چې زړونو ته په خپله لار باسي. اوسمهال موږ د پښتو شاعرۍ په غږ کې داسې ځوان استعدادونه وينو چې د هغوی وينا په خپلې شاعرانه تومني او اغېز پر زړونو حکومت کوي. د دوی گانده له هيلو ډکه برېښي. د دوی ذهن او زړه بايد وهڅول شي چې خپله وينا د فکر وخيال په خوږو کې راوغاړي او له بدرنگو او ناموزونو غږونو ډډه وکړي. داسې څه ووايي او پر داسې ژبه يې ووايي چې د ژوند پر پاڼه خپله بڼه وځلوي او پر خپلو خوږو يې د انسان تخيلي او فکري ځواک راوپاروي او پياوړی يې کړي.

زموږ په ځوان شعري بهير کې يو هم د دې ټولگې ويناوال دانش دی. د دانش په وينا کې داسې شاعرانه خبرې او وچې هغه د تخيل په پارونه او فکر په ځواکمنېدو کې ونډه اخيستی شي. د ده دغه شاعرانه خبرې او شاعرانه الفاظ داسې ذهني او عيني انځورونه وړاندې کوي چې هغه نور زموږ د ټولني دوديز خوي گرځېدلی دی. زموږ غوږونه او سترگې ورسره لا له وړاندې بلدي دي. خو د ده کمال دا دی چې ده په بېل رنگ او خوند کې وړاندې کړي دي. زموږ تراژيدي او زموږ د ژوند حالت هغه څه دي

چې ولس ورسره بلد دي او نور يې پر وړاندې يو ډول معافيت اخيستی دی. وينې، اوبښکې، جنگ جگړې، ظلم، تشدد، فساد او ... هغه ويونه او کلمې دي چې زموږ په شاعرانه او تته منظومه وينا کې خپل ځان ځلوي. د ټولني ناخوالي او دغه تراژيدک حالت هغه ناظم او ناثر چې تخيلي ځواک ونه لري، هغه يې داسې وړاندې کوي چې وينا يې اغېز نه لري.

شاعر همدغه حالت پر داسې الفاظو انځوروي چې هغه پر اورېدونکي اغېز ښکاري او په بار بار يې لولي. زموږ مذهبي کسان او په تېره هغوی چې لا مذهبي او ديني خبرې په منظومه ژبه وړاندې کوي، ځان ورته داسې برېښي چې د پند او نصيحت خبرې يوازې دوی کوي او دا نور خوشې ... وايي. زموږ شاعران همدغه موضوعات چې ټولنه ورسره ښکېله ده، بيا تش د شعار يا موزونو خبرو په توگه نه وړاندې کوي، بلکې همدغه موضوعات د شعر په ژبه انځوروي. يوه بېلگه يې د دانش لاندې بيت څرگندوي چې په نظم کې يې شاعري کړې ده.

دا خلک پر قبرونو شمعې ولې بلوي؟

ملگرو خیر رسېږي هلته چا ته د ډېوي

شاعران د موضوع د فقر پر رنځ نه اخته کېږي؛ خو که د خولې غږونه يې له اهنگوال تناسب او امتزاجه بې برخې شول؛ نو د ده وينا به هم لکه تشې موزونې خبرې شي او مخامخ لوری به بايلي. دوی همدغه يوه موضوع، همدغه په ټولنه کې نورې دوديزې خبرې راخلي او د بېلابېلو بڼو په ورکولو سره ځانته مخامخ لوری پيدا کوي. د دانش وينا که د سکالو يا موضوع په لحاظ نوې نه ده؛ خو په داسې ژبه او الفاظو يې وړاندې کړې چې رنگ يې نوی دی. بل کمال يې دا دی چې پر مصنوعي

صنعتونو يې ژبه نه ده روږدې كړې او نه يې پرې انځورونه وړاندې كړي دي. دلته يې بېلگې وړاندې كوو:

نه خو ماشوم يم او نه عقل دومره خام دى زما هرې ورې ورې خبرې ته دې پام دى زما ژونده دا ته به هم پر ما باندې حساب يې يو وخت چې نه معلوم در كې سهر او نه ماښام دى زما

كه يو څو تنه بدرانگ له كلي وځي زه باور لرم چې جنگ له كلي وځي كه همداسې ځان ځاني او تالان گله وي جنازې به څنگ په څنگ له كلي وځي

ذكر د رب د زړه له تله كړو تر خدايه رسي شېخه! په گوتو كې عادت موږ د تسبو نه لرو.

سيتار راواخلي، منگى واخلي، ترپنه ترنگ پورته كړئ له دغه كلي جنازه نوره د جنگ پورته كړئ

ورغم له هغه ځايه مې سپوږمۍ ته لاس رسېږي دا لارې جوړې شوي دي پر غره د څه لپاره؟

د يار له لاسه تمام عمر مجازات ښه يې ته دې بې درده نه شې زړه همداسې مات ښه يې خير دى دونيا دې ستا اسباب د براءت نه مني

ته رسېدلى خپل ضمير ته په اثبات ښه يې

چې څنگه په كې دا ځلې د گل شونډې پرهر شوې سړ كال له پسرلي نه گيله ډېره ډېره راغله

كله دې سره راته تار تار كړي كله سپين څېرې كړي نور دې گنډى نشم گرېوانه ډېر دې سترې كړمه

جانانه! تانه شكاييت تر اوسه لكه رنځور زما په سترگو كې دى زړه مې زخمي دى، دا چې نه ژاړمه دا خو غرور زما په سترگو كې دى

له جنگه سترې يوو په جنگ كې گوزاره نه كېږي ملگرو نور د تورو شرننگ كې گوزاره نه كېږي

د خپل وجود قد و قامت سره روان نه شومه زه د حالاتو نزاكت سره روان نه شومه دا چې تيندك خورمه په لار او تاته نه رسېږم ستا په طرف استقامت سره روان نه شومه

خو كله صنعتونه كاروي؛ نو هغه هم نوي دي. د ده كمال دا دى چې دى په تشبيه كې د وجه ښه نوښت ته پام كوي. ځكه د تشبيه په صنعت كې ټوله ښكلا او زور په وجه مشبه، د استعارې په وجه جامع قرينه او د سمبولونو په برخه كې د شخص يا ليكوال د خپل ذهني سمبول په كارولو

کې دى. د دانش له ژبې دغه يو خو صنعتونه وړاندې کوو، چې په خپل
نوښت ځان راښيي:

موازي کرښې يوو نقطه د تقاطع نه لرو
زه او جانان يو بل ته لار د رسېدو نه لرو

نه شور کوې نه کلی خبروې نه دومره ژاړې
ته ماغوندي نه اوښکې تويوې نه دومره ژاړې

په شهيدانو داسې ښکلې شوې زموږ هديرې
بس لکه يو يو چې غمى پر ځمکه ولگوم

د دانش د شاعرۍ خوږلني يوه په دې کې هم نغښتې چې لفظونه يې
داسې پر اهنګوال مزي پييلې چې ژبه يې روانه او د غږونو له تناسب او
تکراره يې ښکلې موسيقي رامنځته شوې. لکه په لاندې بيت کې د
(ډېرو) تکرار، د (و)، (پ)، (ډ)، (ي) غږونو تکرار د شعر موسيقي رامنځته
کړې:

د ډېرو پر مزار باندې وخت بلې کړې ډېوې
په ډېرو مقبرو باندې خوره شوه لويته

شعر د خبرو او کلمو د اوډون هنر دى. دغه خبرې او کلمې کله په داسې
ښکلو ترکيبونو کې وړاندې کېږي چې پر معنوي ارزښت سربېره
ښکلايز ارزښت لري. په شعر کې حسي او ناحسي کلمې کله ناکله
داسې ترکيبونه رامنځته کوي چې په شعر کې هغه ډېر د پام وړ دي او په
تخيل پارونه کې ډېره ونډه اخلي. د دانش په شعر کې ځای نا ځای د
حسي او ناحسي کلمو اوډون تخيلي ځواک څرګندوي او د لوستونکي

خيال راپاروي. لکه په لاندې بيت کې چې خدا او زړه يو بل ته غاړه
باسي. خدا يوه ناحسي او زړه حسي ده. که څه هم حسي کلمې تر ناحسي
د ليدونکي يا اورېدونکي تخيل او احساس ډېر راپاروي، خو دلته خدا
د زړه حسي کلمې له رنگه رنگ اخستې، لوستونکى او اورېدونکى د
خدا ارزښت ته د زړه په ارزښت قايلېږي، ځکه هغه خدا چې د زړه له
تله وي، هغه خوږه او ښکلې وي. دلته د تشبيه نوښت په دې کې دى چې
مشبه حسي او عقلي او مشبه به هم حسي او عقلي راغلي:

لکه غوټۍ چې شي موسکۍ سپرلي ته غاړه ورکړي

داسې مې ستا هره خدا زړگي ته غاړه ورکړي

په دې ټولګه کې پر هنري ارزښتونو او ښکلا سربېره داسې انځورونه هم
تر سترگو کېږي چې هغه پر سترگو د ځينو کمزوريو له امله خواږه نه
برېښي او يا سترگو ته اوبه نه ورکوي. لامل يې دا دى چې دانش کله
ناکله په لوى لاس کلمې په داسې مصنوعي رنگ رنگولي چې طبعي رنگ
يې ورته څر پر کړى؛ خو مصنوعي رنگ يې کومه ځلا او ښکلا نه لري.
ځينې غږونه يې په اهنګواله برخه کې يو له بله سره اړخ نه لگوي. يوه
مسره يې په يوه اهنګ کې ده او بله يې بيا په بل. دغه د اهنګ تکرار شعر
ښکلا تته کړې، دلته ژبنى دروندوالى شته:

نور که مې هېڅ هم په دې رنگ کلي کې ونه موندل

مينه به درولېږم، حيا به درته ولېږم

ستا سترگې چې شي پناه له سترگو مې

ورکه شي اشنا رڼا له سترگو مې

سفر به دیار احساس

اینجا اشک با شوق و احساس در هم آمیخته شده... اینجاست احساس می شود که قلب در تب و تاب در هوای غبار آلود سینه در تپش است.

اینجاست چقدر حسرت است که ساعت ها نا گفته های دلت را برای محبوبیت با زبان احساس در روشنای شمع که شعله اش می لرزد، میخندد، میرقصد، و هم گریان است بیان کنی و هیچ مانع نباشد.

محمد نادر دانش به عنوان شاعری پویا کلیات اشعار وی در وصف حال و بیان احساسات فردی و شخصی او دیده میشود. اشعار عارفانه، فرا گیری گرایش ها و اندیشه های درونی شاعر و سروده ها با موضوعات اجتماعی، ادبی، عاشقانه، و گاه رواشناختی است، گاه تاریخ گرا و گاه حماسی، گاه تغزلی و گاه طنزآمیز و گاه ترکیبی، اشعار فهم ساده و زبان شعری دارد، دانش از زبان و قدرت شعر در ابراز عقایدش بهره می گیرد. و هم در عرصه زبان و بیان شاعرانه، به پختگی و درخشش فزون تر دست یافته است. دانش برخوردار از آگاهی پیشروی شعری و ترمیمی استوار تجربه شعری امروز توانسته میان واژه و آرمان، و میان هنر پل بزند، اشعار وی بیانگر احوال و افکار و نشانگر اندیشه و عاطفه وی است که در تمامیت مجموعه او جاری است، و سیمای روشن از شعر اش ارائه داده است، قدرت بیشتری در بیان دارد با لطافت و پختگی افکار از این مرحله گذاشته و خود را از بند احساسات فردی رها کرده به مسائلی پرداخته که جامعه به آن نیاز دارد در این

دانش شاعری مخ په پخېدو ده. کومې کمزورۍ چې د ده په شاعرانه وینا کې اوس مهال تر سترگو کېږي، دا ډېرې تېرې دي. د دانش له شعره داسې ښکاري چې د ده پر ذهن د لنډیو سیوری هم غورېدلی دی.

لنډۍ یې لوستي له لنډیو سره مینه لري، په تلو تلو کې دانش ته د خدای له دریاره د ښه شاعرانه سفر غوښتنه کوم او خپلې خبرې د ده پر هغه بیت راټولوم چې د لنډۍ له رنگ یې یو څه رنگ اخیستی دی:

زېر مازیگر دی یاره بس دی بېرې مه کړه ورته
که دانش مې شي؛ نو جانان به درته څوک ووايي؟

خدای دی نه کړي.

ازمون

۲۱/۱۲/۲۰۱۱

جلال کوټ

مرحله سعی نموده به واقعیت صورت شاعرانه بدهد، در قطعات دلنشین و زیبای خود به توصیف احساسات لطیف خود مهارت خاص بخرچ داده است. دانش از جمله شاعرانی است که مسائل اجتماعی را با زبر دستی خاصی به قالب شعرونظم ریخته است، تعبیرات و اصطلاحات او ساده و عامیانه است، گاهی شعر وی از شدت روانی به صورت یک مکالمه دلنشین و زیبا مجسم میشود، اشعار او رابه صورت عام فهم در آورده در قطعات وی به خوبی صدای نفس کشیدن و فریاد زدن حس میشود یک شگفتی برای مخاطب می‌سازد که روح آن را درگیر خود می‌سازد، مثل صدای آبی در جویی بار که گاه باد می‌آید و این صدا را با خودش می‌برد و گاه نزدیک گوش ماست، از احساس جانب مقابل الهام گرفتن و یا هم نوشتن شعر از احساس مونث، به نظر میرسد زنده گی واقعی خود را محتاطانه تمثیل کرده.

به نظر می‌رسد، نظم ذیل با تجارب عاطفی شخصی شاعر سرو کار دارد، جنبه های عاطفی بر اشعار سنگینی میکند به طوری که به روایت ارتباط به ظاهر ناکام بین شاعر و معبود اختصاص یافته به طوری که از لابه لای این اشعار به جزئیات این ماجرای عشقی پی برد که شاعر صادقانه آن را با مخاطب خود در میان گذاشته، و از درد فراق چنین می‌سراید:

ته د رنگونو رنځگانو د ښار
زه د لوگو او د لمبو د کلي
نه زما زړه ستا څراغونه غواړي
نه ستا په زړه کې شته ارزو د کلي
پوهیږم تانه هیسه شویده اوس
(«کو بکو سر سینکو» د کلي

قطعه :دیگر، ترجمانی از حس عاطفه و اندیشه عشق و زندگی را تصویر می‌کند چنین است، لذت از مهتاب از امواج پر از لطف دریا از ریزش کفالود و خروش يك آبشار زیبا . نگاه چنین موجودی به زیبای های طبیعت می نگرد، زبان شعری به بیان احساسات و سردون اشعار رومانیک موضوع غیر معمول و تپو در جامع نیست.
به عنوان مثال:

که ته اور شې که لمبه درغاړې وځم
زه وپرېږم نه، راځه درغاړې وځم
تا ته نه درځي هېڅ چل د پخلاینې
هر ځل زه له تا سره درغاړې وځم
زما سترگو کې دې خپل تصویر لیدی شې
بختوړې! ایپنه درغاړې وځم
زنده گی نه مې زړه توردی مرگه راشه
نن په خپله اراده درغاړې وځم
ساقی! تا نه چا لپاره غاړه اخلم
پیمانه په پیمانه درغاړې وځم
دانش چا سره دردونه خپل شریک کړم
بله نه لرم چاره درغاړې وځم

دانش در قطعات که نغمه شادی را از یاد برده و اینک بر باغ بی‌برگ و برش نوحه می‌سراید پس عجیب نیست که شاعر به جان اندوهگینش چنین غمی بنشیند و بر بخت خویش و در راه ماندگی‌اش مرثیه ساز کند با دل آزرده گی می‌گوید: همچنان ستمها و جنایتها، و باجها و تاراجها جاری است که خود را ناگزیر از تلخی و تلخ گویی می‌بیند چرا که بالیده و پرورده باغ ناکامی و تلخ کامی است؛

باغي که خاکش را - چه بسیار - به خون فرزندانش کشیده‌اند؛ خاک سرزمینی که درازنای تاریخش چه رنج‌ها که ندیده... چه دردها نکشیده:

له ما بنامه تر سهاره، خلک تېنتي
هم له کلي، هم له بناره، خلک تېنتي
خدایه بیا موخه افت په وطن راغي
بیا له کوم یوه بناماره خلک تېنتي
چا ترې ټولې څانگې پرې کړې لغږ بڼکاري
د بر کلي له چیناره خلک تېنتي

شعري که گاه با خواندنش تلخی ستم و آوارگی در هر رگمان جاری میشود.

در این شعر شاعر چنان غرق در تصورات شخصی خود شده. از قابلیت تعمیم پذیری غافل مانده است، و شعراش مانند جزیره ای در میان تاریکی به مخاطب میرسد، در این موقع مخاطب هیچ راه ورود به شعر پیدا نمی کند و سرگردان راه باز گشت پیش میگیرد، شعری که خصوصی بودن آن می توانست مخاطب را وارد فضای جدید بسازد، نگاه متفاوت و چند زبانی را در شعر خودش به کار برده است.

ژړل مې يو سړي نه گيله ډېره ډېره راغله
بېگا مې له زرگي نه گيله ډېره ډېره راغله
بل هر سړی په کانوولي ماته په خندا شي
له دغه لېوني نه گيله ډېره ډېره راغله
چې زه دې مخ ته غبر شم ، نو دا شرک شي چې را پريوغي
جانانه ستا پيکي نه گيله ډېره ډېره راغله
چې څنگه په کې دا خلې د گل شونډې پهر شوې
سړ کال له پسرلي نه گيله ډېره ډېره راغله

گیله له خپلو کیږي خو دې خپل زړه ته حیران یم
چې څنگه یې پردي نه گيله ډېره ډېره راغله
زه گل ته لاس نږدې کړمه، دا کلک راپورې نښلي
دانشه! له اغزي نه گيله ډېره ډېره راغله
باید به عرض برسانم:

به اندازه فهم و برداشت خود در این مورد اظهار نظر نمودم. قضاوت بیشتر را می‌گذاریم به شخصیت های مسلکی و صاحب نظران.

به امید موفقیت های هر چی بیشتر تان در تمام امور زنده گی، و چشم براه دست آورد های تان در آینده کامگار باشید.

با عرض ادب

مژده منصور شهر کولن جرمنی

۰۹،۱۱،۲۰۱۱

تر گلابه راته گران دی یو سړی

د شاعری منشاء او خټه خامخا مینه او عشق وي، زه خو د شعر قوت او بې قوتی د شاعر د مینې په قوت او بې قوتی پورې تړم. سمه ده چې د استادانو له ویناوو سره سم به مراقبه، مطالعه او مشاهده د شاعر د شاعری ملا ورتړي؛ خو زه وایم چې د هر ناروغ نالبت د هغه په ناروغتیا پورې اړه لري. د غاښ درد ډېروي؛ خو د گوتې زخم هومره نه خوږېږي، نالبت یې هم همداسې درواخلی. که موږ شاعري له درده راپورته شوی نالبت وگڼو؛ نو بیا د شعر له تخنیکي چوکاټونو وراخوا په شاعری کې ښه او نابڼه نه شته، څوک به څه ډول د ډېر درد، د ډېر نالبت ستاینه وکړي او د لږ درد، د لږ نالبت، نه.

خبره په درد کې ده، زما په سترگو کې ستا د زړه له درده راپیدا شوي نالبت سره ځکه اوبښکې پیدا کېږي چې دا درد پر ما هم تېر شوی دی یا ترې همدا شېبه درد ډېرېم، زه دې نو شاعری ته ښه نوم ورکوم، د هغه بل د غوږ له درده راپورته شوی نالبت ما ځکه نشي اغېزمن کولای چې تر دې دمه مې دا ډول درد نه دی لیدلی؛ خو

خدای مه کره چې زه دې د هغه پر درد و نالبت و خاندم او شاعری ته دې یې (نابڼه) نوم ورکړم، که ورکوم یې زیاتې ورسره کوم. محمد نادر دانش مې له نادرو یارانو څخه یو دی، زه یې تل د دردونو نالبت ته اوبښکې تویوم، هغه هم هر وخت زما له وی وی او چیغو سره خپلې اوبښکې یو ځای کوي، ما ورته یو مهال لیکلي ول چې:

کت مټ مات زما په شان دی یو سړی
تر گلابه راته گران دی یو سړی

د هغه له زړه هم کوم ځای ماته دغسې یوه خبره راوتې وه، موږ دواړه پر یو بل ځکه گران یوو چې زه د دانش په څېر مات یم او هغه زما په څېر، نو دواړه یو د بل شاعري یو د بل د زړونو له غوږو سره سمه گڼو. ما د دانش شاعري ډېره لوستې؛ خو خپله دانش مې کم، د دانش کمې لوستنې هم دی پر ما داسې زده کړې دی لکه د لومړي ټولگي الف انار، ځکه دی هم د خپلې شاعری په څېر روان، ساده او ښکاره دی، دی او د ده په پوستکي کې دننه لالهانده شاعر دانش یو ډول دي.

دانش په خپله شاعری کې د جانان او دوران په دواړو غمونو غمېدلی، هغه به په دې دواړو غمونو کې څومره خوند لیدلی وي چې وایي:

مرغکۍ مې د زړگي رنځوره ښه ده
زنده گي تر یو حد مجبوره ښه ده

که تاسې غواړئ له مینې او عاطفې څخه جوړ دغه دانش ښه وپېژنئ؛ نو د نور ټول کتاب تر څنګ یې د پورته بیت غزل د زړه له کومې په

غزليز مجمر

د سندريز ماښام او چاودلي زړه نه وروسته، د شعر او ادب مينه والو لوستونکو سره د ډيوې رڼا ته مخاطبېږم، د سلامونو او نېکو هيلو پر ځای ورته يوه خوږه او په ولسي لهجه ماموره ډالۍ وړاندې کوم چې د تخيل له بڼه راټوله شوې داسې غنچه ده چې د شعر او ادب د هنر هر لوستونکی په کې د خپلې خوښې او طبيعت گل موندلی شي؛ خودا ځل خپلو درنو مينه والو ته په يو غزليز مجمر کې د ډيوې رڼا ږدم، چې د يو ځوان او هڅاند شاعر دانش ليکنه ده.

دانش په خام عمر کې پاڅه خيالونه رانغښتي، د خپل فکر او خيال غزونې يې ډېرې په مهارت د شعر نهايي پړاو او تړاو ته رسولي او د شعر تعريف يې واقعيت ته تسليم کړی، چې شعر هغه موزون کلام دی چې د خپل حقيقت او واقعيت په بنياد په زړه او ذهن چک ولگوي او لوستونکی په صحنه کې واقع کړي، هغه که حماسې وي، که عشقي او يا هم د فلسفې او تصوف نړۍ وي.

دينداري، تقوا، توخه درسره واخله
ممکن نه دي تلل جنت ته بې اسبابه
دا نړۍ بوله په مثل د سراب
تنده نه ماتېږي هېڅ وخت له سرابه
په يوه شېبه پيدا او هم پناه شي
د ژوندون مانا لږ زده کړه له حبابه

غور ولولئ، وبه وينئ چې دانش پر جانان، قام، وطن، علم او ښکلا او رڼا باندې څومره مين دی، چېرته ولاړ دی او څه وايي؟
د دانش شاعري د هغه له قامت څخه ډېره دنګه ده، دانش لږه شاعري کړې ده؛ خو د خپل زړه غږ ته يې غوږ ايښی او بيا يې هماغه غږ ته د الفاظو جامې ورکړي دي. هغه په دې کار کې په چا پسې نه دی تللی، بلکې د خپل زړه په غږ پسې تللی دی.

تر ما پورې، زياتره شاعران چې کله د گېډې د دوزخ د ډکېدو غم پر سر واخلي؛ نو له شاعرۍ ورو ورو لرې کېږي؛ خو زموږ د دانش کمال دا دی چې په باد و باران، سفر او حضر کې شعر ليکلی شي او ليکي يې. زه مې خپل ورور او د هغه شاعرۍ ته د اوږد ژوند لپاره د لوی رب دربار ته لاسونه لپه کوم، هغه ته دې ډېر مبارک وي چې موږ او تاسو يې (د ډيوې رڼا) ته کېنولو.

درناوی هجرت الله اختيار جلالکوت

شاعر لوستونکو ته د عالم کاینات د هر نعمت ذکر کړیدی او له ذکر سره سره یې د آخرت او په آخرت کې د نعمتونو او د هغه د حساب کتاب اشاره کړېده او په ژوند یې هېڅ باور نه دی پرېښی او واقعاً باور پرې په کار هم نه دی او ژوند یې صرف د حشر میدان دپاره د توخې وسیله گرځولې خو په دغه لنډ گنډ ژوند کې یې انساني عطایف او لطایف له نظره نه دي غورځولي او مینه یې د ژوند په خټه کې په هنر اخلکې او د امید او درمان رنگ یې پرې ډېر په شوق شیندلی، د تصور مصور یې د خط و خال قلم له ذوقه ډک کارولی. چې د سینگار بېلگې یې تاسې ته منځې ته ږدم او د شعر او ادب مینه مو پرې ماتوم:

پرهر پرهر زړه مې ټکور غواړي
لېونۍ! ستا د شونډو اور غواړي
وصال دې یو رنگه لمبه لمبه کړم
فراق دې بل شان یاره زور غواړي

له مرگ سره اشنا کړمه ، له ژوند سره اشنا کړم
ستا سترگو زه د زړونو له پیوند سره اشنا کړم

دانش لار د یار په سترگو باندې گوري
دا رڼا تر بله هره نوره ښه ده

عشقه! نالوستی یم ، ما ستا سپپارې نه دي لوستي
خطا به کېږي اشنا ما سپپارې نه دي لوستي
پرېږده چې ولولم د سترگو د کتاب پانې دې
ډېره موده وشوه ما دا سپپارې نه دي لوستي

زما د کاني زړه نه کرکه کېږي
زه په سینه کې زړگي موم ساتم
جانان مې خوي د ماشومانو کوي
زه به تر څو زړه د ماشوم ساتم؟

ډېره مې دانشه! د لاسا کړه خو
مړه دې شي جذباتو کې دا نه راځي

خو شاعر په يو شعر کې په نازکه ژبه خنډينه گيله له خولې ايستلې ده خو چې دا گيله يې د کوم اميد په طمع په زړه کې غولغله او په اورينه حساسه کې له خولې وتې چې منفرد او جداگانه جذبات غواړي. د شعر مرکزي هسته په کوم مدار څرخوي که دا يې په ډاگه کړې وای؛ نو ښه به وای ځکه چې د خيال نا وکې خو يې په جذباتو کې واقع ده هغه په مرور حالت کې ده او که په نازينه ادا کې په کومه صحنه کې چې د لاسا ضروري شي؛ نو هغه صحنه حتماً جذباتي شي، د لاسا او جذبات پر يوه وخت فضا منفي اثر ته وړي، خو دلته مثبت دی. شاعر خپله اعتراف کړی او لوستونکي يې په انحراف کې پرېښې دا هم د ډيوې رڼا ته سوری دی، شايد شاعر دغه سوري ته د جذباتو اظهار غوښتی وي خو بريالی شوی نه دی، ځکه يې بې درېغه ښېرا له خولې وتې چې مړه دې شي جذباتو کې دا نه راځي؛ خو ډېر زړ يې خپله گيله بېرته اخیستې او په وصال دومره باوري شوی دی، چې د زمانې د ناخوالو هېڅ پروا يې نه ده کړې او نامنونکي هجران ته يې په زغرده د مبارزې اخطار اعلان کړی:

هجره! که ستا ترخې شپې مو تر مرگي ورسۍ
نور به دې څومره پوروري او باقي پاتې شو

د مينې او محبت په لار کې يې اغزن هجران ډېر شاته پريښی او په تادی تادی يې ځان د عشق منار ته رسولی او هلته يې د عشق په گل ورين ثاني جنت کې خپل سکون موندلی او بې واکه يې نامرادي بڼيرې له ياده ويستلي او خپل مقدس مرام ته يې رجوع کړې او په وفا يې ايمان څرگند کړی.

د اغزيو خوا ته تم لکه جانان دی
په دې بوتې کې گل سم لکه جانان دی
لاړم ورسېدم عشق کې انتها ته
د جانان غم راته هم لکه جانان دی

شاعر که له خپل فشار سره سره د لوستونکو فشار په گيله منو خاطر وپه غميزو صحنو اعظمي درجې ته لوړ کړی، نو بېرته د صداقت او وفا په خوږو او د محبت په صحنو او د هغه پر اعتراف له تريخوالي ويستی او په ډېر مهارت يې په پرله پسې شعر نارمل او معتدل حالت ته راوستی او قناعت يې اول خپله کړی او بيا يې لوستونکي ته ورکړی. داسې بريښي چې ښاغلی شاعر په خپله هم د الفت د تغر په پيڅکه ناست او په يوه وخت له نشيب و فراز سره مخامخ دی خندا او ژړا يې غبرگه ده:

چې په راتلو کې يې د تلو نښې دي
دا يې خندا که د سلگو نښې دي
په دافش غم او ښادي گډه راغله
ځکه يې ورکې د ليمو نښې دي

دا حالت د دې ښکارندوی دی چې دانش صيب د نازک مزاج او نري زړه خاوند دی خپلې سل گيلې د يار په يوه خندا هضموي او له خولې يې نه وباسي نو ځکه ورته وايم چې:

کله کاني غونډې کلک شې کله گل غونډې رڅيرې
عجب خوی دې دی دانشه چې په توکه ام خپه کيږي
خو شايد علت يې دا وي چې په يوه وخت کې په يوه سينه کې دانش دوه زړونه ساتلي چې په يوزره کې د يار مينه او په بل زړه کې د وطن او قوم مينه پالي. دا پالنه حتماً زور غواړي خو دانش په کوچني عمر کې پخې مينې ته اراده کړې او انصاف يې هم بد نه دی؛ ځکه که د تخيل او تصور پر محور يې د ارمان ناوکۍ نازولې او انساني اکرام او احترام پېرزوينه يې پرې کړې نو له وطن سره د مينې ناوې يې بې پوښتنې نه ده پريښې او د خيال په رنگين قلم يې غبرگې ناوې ډېرې ښې سينگار کړي، که په انساني مينه کې په اکرام او احترام قايل دی همدغسې د وطن په مينه کې د ولس په پيوستون او ويښتابه يقيني دی د خاورې سالميت په يووالي او اتفاق کې گوري د مينې او خلوص وېش يې مساويانه دی:

که يو څو تنه بدرنگ له کلي وځي
زه باور لرم چې جنگ له کلي وځي
که بې ننگو ته مو خپلې سيمې فرش کړئ
پښتنو! ستاسې به ننگ له کلي وځي

يا دا چې:

متسې راونغاړې امو نه اباسينه پورې
له هريو کاني نه د خپلو وينورنگ پورته کړئ
قلم ښه دی کتاب ښه په لاسو کې
خو تر دې هم کله کله توره ښه ده

که د خپل وجود بقا غواړئ ملگرو
دښمنانو باندي مور تل بوره ښه ده

لا مې سينه لمبو ته سپر ده، لا بې وسه نه يم

توپک په لاس هم مې په غاړه گردنۍ ساتلې

خو د سولې پيغام هم زمزمه کوي او خپل ولس د جنگ او نفرت له اوره لري ساتي:

له جنگه ستړي يوو په جنگ کې گوزاره نه کېږي

ملگرو نور د تورو شرنگ کې گوزاره نه کېږي

په شهيدانو داسې ښکلې شوې زموږ هديرې

بس لکه يو يو چې غمې پر عمکه ولگوم

لکه خرنگه چې شاعر د خپل دود او دستور په درنو کاڼو د تخيل او وطن مينه تللې ده همدغسې يې د نوي نسل د ذوق خيال هم ساتلی او د شعر په دنيا کې يې ازاد شعر سره هم انصاف کړی او له پامه يې نه دی غورځولی خو هغه لذت او لطف چې شاعر په ولسي او دوديزه شاعرۍ کې مومي په ازاد شعر کې نه دی موندلی خو د ټولني د ځوانې طبقې خاطر پرې گران دی او د دغه صنف سره يې هم اشنایي شولې ده او په تگ تگ کې يې مخ ورگرځولی او د ذهن تر نيوکې يې ترې څه راخيستي چون د دانش د شعري ټولگې بحث دی خو د تشر په ډگر کې هم جلوه گر دی او د تشر ليکنې کمال او جمال هم لري د وعدې په نامه د ده د تشر بېلگه ده چې په تمثيلي ډول د يو سندريز سريال په شکل د خپلو مينه والو د ذهن د تسخير په منظور يې ډالۍ کړې، نورې ليکنې هم لري او لگيا دی قلم يې گړندی او ذهني ذوق يې ژوندي دي. په يوه وخت له لوستونکو سره سره د اورېدونکو په ذهن هم قبضه اخلي. د دانش د شعر خاصه ښکلا او کمال دا هم دی چې شعر يې موسيقيت لري، هغه يې که

غزل وي، رباعي، چاربيته، نظم او که ازاد شعر او هر شعر چې موسيقيت ولري هغه تل پاتې وي او زر له مينځه نه ځي تل د خلکو په زړونو او ذهنونو کې ناست وي. زما ياد شي چې دانش د شعر په توده عمکه لومړني قدمونه ايښودل نو شعرونه به يې ماته ښودل ما به له نظره تېرول يوه نيمه نيوکه به يې داسې کړې وه، چې ډېره پخه ښه به يې ويشتلې وه، چې د ډېرو پخو پخو شاعرانو د ريرې لاندې به پته وه، زه به حيران شوم چې دانش په ابتدا کې د دومره ذهين او محلل احساس خاوند دی دا به په انتها کې کوم حدود احاطه کوي واقعاً چې دانش زما له اټکل سر سم په يو وخت کې په دواړو ډگرونو کې وځلېد چې هغه يو د تشر ډگر او بل د شعر شايد زما دغې اټکل سره د نقد وارثان اتفاق ونه کړي خو زه ورته په ډاگه وایم چې مه چلوئ د تعصب لينده پريدئ چې د خيال کونترې د خپل پرواز وزرې د ابتکار او تخليق په گل ورينه فضا کې پرانيزي پريدئ چې سپرلی گلونه وغوروي او په ټول چمن کې د تخيل د غنچو رنگونه وشيندي. د تعصب پر ځای له هڅونې کار واخلي، تر څو هر دردمن د پښتو شعر او ادب خوځين ته د ذهن له رشي نه څه مېوه ورواچوي او هغه مقدار خپل کړي چې د نړۍ نور قومونه پرې وياړي او فخر کوي.

ځان ته من او بل ته پاؤ ښه نظر نه دی

د انصاف تله په لاس قضاوت گري

که د نقد په وجه زړه د مين مات کړي

يې به لوړ لکه چينار خو بې ثمر يې

خوزه به د نقد د وارثانو له قصده د دانش د ارمان او تخيل ناوکۍ ته په ډاگه وایم او گواهي به ورکوم چې ستا د حصول لپاره يې هلې ځلې کړي

دي شېگيرونه يې کړي دي د تفکر ستوري يې په مقاييسوي جنگ وروستي سپوږمۍ سره يې عداوتونه کړي او د هغه له رڼا نه يې نور اخیستی ستا د سينگار لپاره او په جار جار به ورته وایم چې:

ستا د يادونو ميلمستيا يې ډيره ښه کړيده
تمامه شپه ورسره ناست و د ډيوې رڼا ته
که ستا د مينې خاطر نه وای په دانش باندې گران
لېونی نه دی چې کيني دې بې اثرې رڼا ته

د ډيوې رڼا ته!

درنو لوستونکو! د ډيوې له نوم سره ټول اشنا يو، ډيوه مو ليدلې ډيوه مو کارولې او اوس هم کله نا کله د ډيوې زړه راښکونکې رڼا ته کينو. ممکنه ده ډيوه ونه توانيږي چې تر ډيره تيارې رڼا او ترږمۍ له مينځه يوسي، خو په خپلې تتې رڼا د نور او تيارو تر مينځ توپير په ډيره ښه توگه په ډاگه کولای شي، دا رڼا که هر څومره لږه او تنه هم وي خو زړونو ته ډيره روښنايې ورکولای شي. زمونږ په ټولنه کې د شهيدانو پر مزارونو خلک ډيوې بلوي، همدا ډيوه په کورونو کې هم بليږي، ډيوه د علم او پوهې سمبول هم دی او ... ما هم له کوچنيوالي څخه تر اوسه ډېرې شپې د ډيوې رڼا ته رڼې کړي، د همدې ډيوې تتې رڼا ته مې د سپين کاغذ پر مخ بنايسته ډيري کړنې د شعر په نامه کښلي دي.

زه د دې شعري ټولگې «د ډيوې رڼا ته» په اړه خپله د ښه او ناښه قضاوت نه کوم او نه دا وایم چې شعرونه مې راڅخه ورک ول، دلته ول، هلته ول، نه مې غوښتل چې چاپ شي او ... دا حق لوستونکو ته ورکوم؛ ځکه حق يې دی.

نو قدرمنو او زړه ته راښېدې د شعر او ادب لوستونکو مينه والو ما خو د دانش د ډيوې رڼا ته ډېر څه وموندل او اوس وار درکوم تاسې ته چې تاسې هم د ډيوې رڼا ته کينئ او د خپل طبيعت د زړه او ذهن د ذوق بېلگې په کې ومومئ دا تاسې او دا مو د ډيوې رڼا.

په ټوله ادبي پښتنه مينه

داکتر عبدالقدير پښتونمل

ننګرهار جلال اباد

۱۰-۱۰-۱۳۹۰

تاسو چې همدا شېبه مو د ډیوی تته رڼا ته لیکل شوې ټولګه په لاس کې ده، تر بل هر چا ښه نظر څرګندولی شئ، زه هم له تاسو هیله لرم چې د دې کتاب له لوستلو وروسته خپلې مشورې او ښکته نظرونه له ما ونه سپموی، ښایي په دې کار تاسو هم له هغه کسانو شئ چې تردې مهاله یې زما لاس نیوی کړی او تر ډېره یې په دې ډګر کې له ښویدنې ژغورلی يم.

خوږو لوستونکو! د ډیوی په دې تته رڼا کې ښایي له یو نیم داسې شعر سر مخ شئ چې د مستی او شوخی رنگ به پکې له ورايه ښکاري، زه له تاسو ښاغلو او اغلو مخکې تر مخکې ښښه غواړم، دا چې دا یو نیم شعر ما ډېر پخوا لیکلی؛ نو هیله من يم چې زما د عمر د غوښتنو او تقاضو په نظر کې نیولو سره راته ښښه وکړئ او په دې شوخی مې گرم ونه بولئ.

له درنو استادانو هر یو استاد فضل ولي ناګار، استاد لعل پاچا ازمون او ښاغلي ډاکتر عبدالقدیر پښتونمل څخه د زړه له کومې مننه کوم چې له ډیرو بوختیاوو سره سره یې بیا هم زما پر کتاب د خپل اند خواره ولورول؛ سریزی یې پرې ولیکلې او ماته یې د شعر و ادب په ډګر کې د وړاندې تګ ډاډ راکړ.

ښاغلی هجرت الله اختیار او اغلې مژده منصور هم د مننې حقدار ګڼم، چې په ډېره مینه یې پر کتاب لنډې؛ خو خوږې لیکنې وکړې، له ښاغلي اختیار څخه به یوه ځانګړې مننه د کتاب د پروف د کتنې په پار هم وکړم ښېرازه دې وي. د یار خپرندویې ټولنې له مسول ښاغلي رحمان الله بهیر څخه هم نړۍ مننه چې کتاب یې ډیزاین کړ

ښایسته پښتۍ یې ورته جوړه کړه؛ او د خپریدو چارې یې په خپله غاړه واخیستې.

محمد فاروق دیدار بیا هغه څوک دی چې هڅونې او لاس نیونې یې زه د دې وړ وکړم چې دا دی نن ستاسو مخې ته د ډیوی رڼا ږدم، له ښاغلي دیدار څخه په مننه نه خلاصېږم او نه یې د خوږې ملګرتیا پور پرې کولی شم؛ ما به په لومړیو کې هم خپل شعرونه تر هر چا دمخه دیدار ته ویل او اوس هم له لیکلو سره سم یې د دغه خوږ ملګري تر غوږونو رسوم، دیدار هغه څوک دی چې زه یې د شعر له ښایې سره یارانې ته و هڅولم؛ له ستر څښتن جل جلاله څخه ورته د اوږد او سوکاله ژوند غوښتونکی يم.

په تلو تلو کې غواړم چې له هغه انسانه هم مننه وکړم، چا چې وخت ناوخت درد راکړی، تر سهار یې د ډیوی رڼا ته کښولی يم، د پرهرونو څړیکې مې کړیکې شوې، بیا ترې په منظوم ډول د شعر په نامه یو څه جوړ شول او اوس د یوې شعري ټولګې په بڼه ستاسو په لاسونو کې دي. زه یې د تېرو احسانونو پوره وړی او په راتلونکې کې هم ترې د دا ډول حاصلخېزه درد او غم غوښتونکی يم.

نور نو نه غواړم چې دلته راسره تم شئ، په ډېره مینه مو د هغې ډیوی رڼا ته بولم چې ما ورسره شپې سبا کړې، په دې هیله چې له لوستلو یې خوند واخلي او زړه ته مولا وکړي، دا تاسو او دا هم د ډیوی تته رڼا.

په شاعرانه ولولو

محمد نادر دانش

جلالکوټ خپله مېنه

موازي ڪرڻي يـو نقطه د تقاطحُ نه لـرو
زه او جانان، يـو بل ته لار د رسيدو نه لـرو

هغه سپورمي ده، چي تر ما راڻي نو شپه سبا وي
زه لڪه لمر فرصت د يو بل د ليدو نه لـرو

داسي هم نه ده چي خونبي راته ژوند نه راکوي
داسي وخت هم نشته، چي اوبنڪه پر بنو نه لـرو

ذڪر د رب د زړه له تله ڪڍو تر خدايه رسي
شپخه! په ڪوتو ڪي عادت مونڊ د تسبو نه لـرو

دانشه! زه او جانان، خداي شته چي تر اوسه پوري
اظهار د ميني په څرڪندو ڪليمو نه لـرو

۱۱/۷/۱۳۹۰ جلال اباد ننگرهار

ستا په نوم غواړم پناه له دي عذابه
الله نه يم د دوزخ د اور له تابه

دا نږي بوله په مثل د سراب
تنده نه ماتېږي هېڅ وخت له سرابه

په يوه شپه پيدا او هم پناه شي
د ژوندون مانا لږ زده ڪړه له حبابه

دينداري، تقوا، توخه درسره واخله
ممکن نه دي تلل جنت ته بي اسبابه

ورځ د حشر الله خپل په عدالت ڪي
دانش مه ڪړي مخ تورن او لا ځوابه

نه خو ماشوم يم او نه عقل دومره خام دی زما
هرې وړې وړې خبرې ته دې پام دی زما

ته په غلطه يې او ستا هره ادعا ناحقه
زه چې منم در سره خدای کړی ناکام دی زما

بنکلو نه کرکه لرم خدای شته چې ډیر بد خلک دي
ته خفه نه شې ستا بنکلا ته احترام دی زما

کوندي چې هېر دې کړم په دې نیت میخانې ته لارم
اوس هم خمار یمه، اوس هم په لاس کې جام دی زما

ژونده! داته به هم پر ما باندې حساب یې یو وخت
چې نه معلوم در کې سهار او نه ما بنام دی زما

ستا د مینې اراده نه وه، جانانه!
او زما بله چاره نه وه، جانانه!

زما زړه ته، ته له هرې لارې راغلي
خو ستا زړه ته دروازه نه وه، جانانه!

ستا به سترکې خوبولې شوې او مړې شوې
لامرې شوې به ډیوه نه وه، جانانه!

زما سترکو ته راکوره ځان سینگار کړه
درسه که ایپنه نه وه، جانانه!

په دانش دې دغه پاتې ژوند حرام شي
که یې مینه تاسره نه وه، جانانه!

۱۳۹۰/۱۲/۱۵ جلال اباد ننگرهار

که یو څو تنه بدرنگ له کلي وځي
زه باور لرم چې جنګ له کلي وځي

که بي ننگو ته مو خپلې سيمې فرش کړئ
پښتنو! ستاسې به ننگ له کلي وځي

که همداسې ځانځاني او تالان کې وي
جنازې به څنگ په څنگ له کلي وځي

چې په سرو منگلو خپرو ورتنه را باسي
نو والله که دا ملنگ له کلي وځي

هسې وايې چې ساده يم سينگار نه کړم
د بنگړيو خو دې شرنګ له کلي وځي

ننگرهار پوهنتون ۱۳۸۳/۱۲/۱۸

مغوره نه شي، چې بس يو په تا مې زړه خوږ شوی
دغه عادت په ټولو بنگلو باندې عام دی زما

هغه چې زه يې خپل تر څنگه هم زغملی نه شوم
دانشه! اوس په هم هغه زړه کې مقام دی زما

يادونه دې نه ورځ کوري، نه شپه راباندې راشي
چې راشي، راشي، راشي، نو چه راباندې راشي

چې بنکلي چېرته کورمه؛ نو ورکه کړمه لاره
اشنا ستاد ليدلو تلوسه راباندې راشي

چې تاسره نانځکه، زما غاړه کې لينده وي
جانانه! بيا دې هغه زمانه راباندې راشي

تياره وي ډيوه بله، زه لکيا يم ورته زړه خورم
چې زړه د چاپه ياد خورمه، هغه راباندې راشي

په ژوند به مې ملگرو! جانان رانه شي تر څنگ؛ خو
کېدای شي يوه ورځ پر هديره راباندې راشي

بلا غزلي ليکمه، جانانه ستا په ياد کې
چې کله د شعرونو ملکه راباندې راشي

دا زړه به مې ما وژني، چې جانان پکې اوسېږي
دانشه! د همدې زړه به حمله راباندې راشي

۱۷/۱۲/۱۳۹۰ جلال اباد ننګرهار

پښتانه

پښتانه

شڪ او په شهباتو کي دا نه راځي
شته، په امكاناتو کي دا نه راځي

مينه ده، مادياتو کي دا نه راځي
بس مشاهداتو کي دا نه راځي

ته او زړه خوږی، له عقله لرې ده
ستا په خصوصياتو کي دا نه راځي

دا چې ستا بېلتون به مې نور ووژني
هېڅ دې په خيالاتو کي دا نه راځي

هرځل دلوظونو ماتول گرانې!
ښو مناسباتو کي دا نه راځي

ماته دې پېروي انکي ښکاري
گر چې لښياتو کي دا نه راځي

ډېره مې دانشه! دلا سا کره؛ خو
مړه دې شي جذباتو کي دا نه راځي

د پېرې رېښه

د پېرې رېښه

نه شورکوي، نه کلی خبروي، نه دومره ژاړې
ته ما غوندي نه اوبنکې تويوي، نه دومره ژاړې

جانانه! ستا د ذهن عجيبه شانتې جوړښت دی
شبهه شبهه کې هر څه هېروي، نه دومره ژاړې

د وير په چم، د غم په ښار کې ساه اخلي او پايې
زړگيه! افرين شه چې نه چوي نه دومره ژاړې

دا مينه به نو ستا پر ښکلا څه بد اثر وکړي
نه شپې لکه زما شوکيروي نه دومره ژاړې

دانش خان غولومه ستا د دروغو په لوظونو
پوهېږم نه زما له غمه مري نه دومره ژاړې

۲۰۱۰/۱۰/۲۰ جلال اباد ننگرهار

ژوند دی ډک له شر و شور په ښاريه کې
اوبه کېږي د زړه زور په ښاريه کې

هر سړی په کې په منډه دی، اوتردی
لکه بل وي چېرته اور په ښاريه کې

يو د بل سترگو کې تش خاورې شيندل دي
ما څه ونه موندل نور په ښاريه کې

محبت دلته له يوکس سره نه شي
غولوي به درې څلور په ښاريه کې

له يوه سره لوظونه بل غاړې
دا کار هم نه دی پيغور په ښاريه کې

د اغزيو خواته تم لکه جانان دی
په دې بوتې کې کل سم لکه جانان دی

لاړم ورسېدم عشق کې انتها ته
د جانان غم راته هم لکه جانان دی

يو خوږ درد مې زړه همدا شېبه احساس کړ
له ما وړاندې يو قدم لکه جانان دی

هر سړی زما د غم په ټغر کېناست
بيا هم يو تن په کې کم لکه جانان دی

چې په زړه درته ټک درکړي او روان شي
دغه يوخوی دلېرم، لکه جانان دی

سیتار راواخلي، منگی واخلي، ترېنه ترنگ پورته کړئ
له دغه کلي جنازه نوره د جنګ پورته کړئ

ګودر ودان دی، پېغلو راشی او منګي راواخلي
له سپینو لېچو نه د شنو بتکړيو شرنگ پورته کړئ

متې راونغاړئ امو نه اباسینه پورې
له هریو کاني نه د خپلو وینو رنگ پورته کړئ

چې بې وفا یار مې له ورايه مزار وپېژني
يو خو جنډې زما پر قبر خنګ په خنګ پورته کړئ

ملګرو! واورئ چې دانش کله محفل ته راشي
بکلي دې ناست وي پروا نه کوي، بدرنگ پورته کړئ

۱۳۸۱-۲-۷ جلال اباد ننگرهار

دېره رڼا زموږه سترگې نيسي
دا ستا بشکلا زموږه سترگې نيسي

موږ د دېوو رڼا ته شپې کړي دي
پرک د بربښنا زموږه سترگې نيسي

له سپينې خولې دې راته مه تېرېره
کوږه دا بيا زموږه سترگې نيسي

د ملایانو سکني وروڼه یوو
خوږه حلوا زموږه سترگې نيسي

دانشه! مينه د کاوند د بشکلو
نه کړو، سبا زموږه سترگې نيسي

دېره رڼا زموږه سترگې نيسي

ماته ياده شوه د چا د بارخو اوبڼکه
پر کلپاڼه دا شبنم لکه جانان دی

یو ناڅاپه د دانش غېږې ته پرېوت
ځکلی بيا چېرته چلم، لکه جانان دی

دېره رڼا زموږه سترگې نيسي

زه يې په نوم باندي د خداى پر حُمكه و لگوم
په سجده پر بوخُم، تندى پر حُمكه و لگوم

دا پښتون سر چې له غرور هسكه شمله كړخوي
درب لپاره زه همدى پر حُمكه و لگوم

خالقه! ته يې راته كل كړې پر خپل فضل و كرم
كه چپرته سهوه كې اغزى پر حُمكه و لگوم

په شهيدانو داسې ښكلې شوې زموږ هديرې
بس لكه يو يو چې غمى پر حُمكه و لگوم

تا دې خداى راولي پر لار درته كلان نه شيندم
دانش، به خپل درته زړكى پر حُمكه و لگوم

خوك مو په كاپو باندي ولي راله سر ماتوي
خوك مو خپرى، له بېخه وړي، خوك مو نښتر ماتوي

كلي په كلي خواره شوي د غم تخم شيندي
شنه چينارونه مو له غاړو د كودر ماتوي

زمونږ د كلي ښاپيړى، زمونږ د كلي په منځ
د قاف ديوانو ده نيولې ترې وزر ماتوي

پښتون احساس مې له كابل ځي تر اټكه پورې
د غزل تُنده د حمزه په خړ خيبر ماتوي

خلكو روژې په حُرما ماتي كړې ثواب لپاره
دانش روژه د يار د شونډو په كوثر ماتوي

د غربت لمبو سپڅلي دي دا خلک
دمه نه شول، ستړي ستړي دي دا خلک

په يوه ځمکه هم ځای د دوی ونشو
هرې خواته ځغېدلي دي دا خلک

اوس خو دلته د هر چا قیمت معلوم دی
چاپېرلي چاپلورلي دي دا خلک

چې په کومه ځمکه اور دی دوی بل کړی
د همدغې کور و کلي دي دا خلک

تر کاله يې د لېوانو ډلې راغلې
بيا هم شور نه کوي غلي دي دا خلک

څه د دې وطن بچي شول خپله روي
څه له بل ځايه راغلي دي دا خلک

د هر چا له سترگو پرېوتل دانشه!
لکه اوبنکې څڅېدلي دي دا خلک

د
پ
ر
ي
ډ
ر
ي
ډ
ر
ي

د
پ
ر
ي
ډ
ر
ي
ډ
ر
ي

چې ته د څه لپاره شوې او زه د څه له پاره؟
ای یاره! مونږه دواړه شو، خواږه د څه له پاره؟

تر کسو دې د سترگو، رسېدل اسانه نه دي
اغزن سیمان دې تاو دي، ترې بانه د څه له پاره؟

زما په یو ځل سترگو اړولو دې اور واخیست
دا تا نو په لومړي ځل راکاته د څه له پاره؟

چې غم د جانان ډوب نه کړي، د میو په پیالو کې
ساقی! نو میخانې ته دي راتله د څه له پاره؟

ورځم له هغه ځایه مې سپورمې ته لاس رسیري
دا لارې جوړې شوي دي پر غره د څه له پاره؟

سپین سترگې خدای ته وکوره، دا سترگې توروه لږ
راوړي درته ما دي نو رانجه، د څه له پاره؟

تر دې ځایه چې راغلې بس لږ نور همت په کار دی
دانشه! شوې په وره کې زړه نا زړه د څه له پاره؟

۱۶/۳/۱۳۹۰ جلال اباد ننګرهار

له مرڪ سره آشنا ڪرڻ، له ڙوند سره آشنا ڪرڻ
ستا سترڪو زه د ڙونو له پيوند سره آشنا ڪرڻ

ڊگڙ د حماسو راتو چا ڪله وُ ٻڻوڊلي
ٽيپي د مالالي؛ زه له ميوند سره آشنا ڪرڻ

ستا سترڪي به مڀي خنڪه اوس د سترڪو له خار وڃي
چي سترڪو دي د سترڪو د جنڪ خونڊ سره آشنا ڪرڻ

پڙهڻو پڙهڻو پڙهڻو پڙهڻو

ڙوند

- ولي دي ووڙلم؟
- دا مانه ولي پوڻتي؟
- خڪه قاتل مڀي ته يي
- منم په توره ما ٽوته ٽوته ڪري
- خوباور وڪڙه ما وڙلي نه يي
- نوبيا دا خوڙ ڙوند مانه چا واخيسته؟
- چا چي وُ ڙوند درڪري !!!

پڙهڻو پڙهڻو پڙهڻو پڙهڻو

د پای ټکی

په ډېر کم وخت کې گرانې!
 مور سره ډېر خواره شو
 خو،
 شاید دا خوږوالی
 د بدو سترگو بد نظر وواهه
 تا پر زړه کانی کېښود
 یا خو دې زړه کانی شو
 زما د زړه دې هېڅ پروا ونه کړه
 ډېر په اسانه دې بې غوره یاره
 دې محبت ته د پای ټکی کېښود
 او
 په دې توگه دې رالنده کړله
 «نور مې هېڅ نه خوښېږې!!!»
 ډېره بېښه غواړم!!!

ما ډېرې شپې شوکیرې کړي دې یوې رڼا ته
 سپورمې! پوهېږې؟ ستا د سپین مخ د کاسې رڼا ته
 ستا د یادونو مېلمستیا مې ډېره ښه وکړله
 تمامه شپه ورسره ناست وم د ډېوې رڼا ته
 شپه د وصال مې هم دیار مخ ته سم ونه کتل
 زما به سترگې میرات مې برېښېدې رڼا ته
 دا د مخ نور، دا پېغلتوب به تر قیامت نه وي
 خو ډېر زلمي به لولپه کړې گرانې! دې رڼا ته
 هغه دې زلفې کړي خورې په مخ چې شپه جوړه شي
 دانشه! ته به نو تر څه وخته زړه خورې رڼا ته

د يار له لاسه تمام عمر مجازات ښه يې
ته دې بې درده نه شې زړه! همداسې مات ښه يې

نه تازه درک کړم او نه ما ته سهي ويژندي
زه تا لپاره معما ته طلسمات ښه يې

هغه يم زه چې ستا په ژوند کې لکه زهر کې شوم
جانانه! ته خو لکه قند لکه نبات ښه يې

زړگيه! تا کې شو احساس د مينې ولي پيدا؟
ټوټې ټوټې ذرې ذرې له دې نه زيات ښه يې

ستا حقيقت به ډير د زړه برجونه ونړوي
خوبه! رښتيا نه شې اي خوبه ته خيالات ښه يې

هر ځل راته جانان ښه څنډې چې تا پرېږدم
په دې خبره ما لمبه کوي چې تا پرېږدم

ستا زړه دی لکه کاني دا زغملی شي جانانه!
زما زړگی له ډېره غمه چوي چې تا پرېږدم

جامونو کې دې هغه پخوانی څمار اوس نشته
بې خونده دې شراب ښکاري ساقی! چې تا پرېږدم

خه ښه شوه، اعتراف اشنا په دې خبره وکړ
پوهېږم دا ده، ډېره ناځواني چې تا پرېږدم

دا ټکی ورته بيا ځلې تکرار نه کړې دلبره!
دانش کوره په دغه ټکي مري چې تا پرېږدم

مرغکی می د زږکي رنخوره ښه ده
زنده کي تريوه حد مجبوره ښه ده

قلم ښه دی، کتاب ښه دی په لاسو کې
خو تر دې هم کله کله توره ښه ده

د هېواد مينه مې ورولي غزا ته
خوږه ياره! تر تا کله حوره ښه ده

که د خپل وجود بقا غواړئ ملگرو!
د ښمنانو باندي مور تل بوره ښه ده

د وطن عشقه! نشې ته دې حيران يم
چې خو چنده له وراسته انگوره ښه ده

په نيمو شپو کې د سپوږمۍ رڼا ته
مور په لېمو کې ځنگول خوبونه
زموږ د ستړي ژوند له ستړې مينې
دانشه! چا وتبتول خوبونه

نور درېسي نه ژاړم سلکو مې کټه ونه کړه
بس دی د رڼو اوښکو ډېوو مې کټه ونه کړه

نه پرې زه تسکين شوم او نه تا ورباندي اور واخيست
هېڅ دې سوو سوو اسوبلو مې کټه ونه کړه

ستا هر نظر زما قاتل، هره ادا مي وژني
غوسه مي وژني، کيله وژني، ستا موسکا مي وژني

خه وکرم خه، دي لبوني زپه سره خه وکرمه؟
ما له بدرنگو لري ساتي پر بنکلا مي وژني

خوب مي ليدلي، خو تعبير باندي يي نه پوهبرم
رقيب چاره ورکړي اشنا ته او اشنا مي وژني

دانش د يار سترگو ته کوري يار ته داسې وايي
جانانه! دا مي وژني، دا مي وژني، دا مي وژني

۹/۶/۱۳۸۴ ننگرهار پوهنتون

سترگي ژاړي، نه چې اوبنگي يي کړي ورانه
ستا بنکلا مي پر زړگي انخوره بڼه ده

دانش لار د يار په سترگو باندي کوري
دا رناتر بله هره نوره بڼه ده

ژړل مې يو سړي نه كيله ډېره ډېره راغله
بېگامې له زړكې نه كيله ډېره ډېره راغله

بل هر سړى په كانو ولي ماته په خندا شي
له دغه لېوني نه كيله ډېره ډېره راغله

چې زه دې مخ ته خړ شم ، نو دا شرك شي چې را پريوخي
جانانه ستا پيكي نه كيله ډېره ډېره راغله

چې څنگه په كې دا خلې دكل شونډې پره شوې
سړ كال له پسرلي نه كيله ډېره ډېره راغله

كيله له خپلو كيږي خو دې خپل زړه ته حيران يم
چې څنگه يې پردي نه كيله ډېره ډېره راغله

زه كل ته لاس نږدې كړمه، دا كلك راپورې نښلي
دانشه! له اغزي نه كيله ډېره ډېره راغله

عشقه! نالوستى يم، ما ستا سپارې نه دي لوستې
خطاء به كېږي اشنا ما سپارې نه دي لوستې

زه خو لا اوس شوم زده كوونكى مدرسه كې د عشق
ما خو د مينې له پخوا، سپارې نه دي لوستې

پرېږده چې ولولم د سترگو د كتاب پانې دې
ډېره موده وشوه ما دا سپارې نه دي لوستې

زه دې په يو نظر كتلو باندي وپوهېدم
كور مغزه نه يم، ما بيا بيا سپارې نه دي لوستې

دانش ستا مينې په الف او په ب و پوهوه
دانش د كلي له ملا سپارې نه دي لوستې

زه او ته

ته د رنگونو رڼاگانو د ښار
 زه د لوگو او د لمبو د کلي
 نه زما زړه ستا څراغونه غواړي
 نه ستا په زړه کې شته ارزو د کلي
 پوهېږم تا نه هېره شوې ده اوس
 (اکو، بکو، سرسیندکو) د کلي

ستا په مړوند کې بنگرې شور نه کوي
 نه دې پر غاړه غاړه کې زانگي
 ستا د ټپر لونگين چا وړی دی؟
 وايه په کوم ځای دې اوږې زانگي؟
 زموږ د کلي د چينار په ټال کې
 اوس هم يوه نيمه نجلۍ زانگي

مست لکه ملنک راشي، والوځي راوالوځي
 شمعي ته پتنک راشي، والوځي راوالوځي

سپين وزرونه وڅنډي، سپين کوتر له دوږو نه
 سور په وينو رنگ راشي، والوځي راوالوځي

سپيني هيلۍ نشته دي، زانو کېه کړې ده
 تور کارغه بدرنگ راشي، والوځي راوالوځي

ستا د ښو غشي مې زړه باندي حملې کوي
 دوه دوه څنک په څنک راشي، والوځي راوالوځي

زه دانش چې کله يار، جوخت په غېږ کې ونيسم
 بوی ترې د لونک راشي، والوځي راوالوځي

۸/۶/۱۳۸۰ ننگرهار

زما له کبر و غرور ډک جانانه!
 د ځمکې هر موجود زوال لري
 دا بې گناه زړه مې نور مه ځوروه
 ازار به وکاندي وبال لري
 پروردگاره! نوريې ستړی کړمه
 دا ژوند خو بې حده جنجال لري

شکر دی ډېر بېوسه شوی نه يم
 اوس هم دېره لرم چينار لرمه
 هر يو مانښام په کې ډېوې بلېږي
 زه د شهېدې اروا ښار لرمه
 تاته به هم د دې سپرغی رسېږي
 زړه په سينه انکار انکار لرمه

زما د کايې زړه نه کرکه کېږي
 زه په سينه کې زړگي موم ساتم
 جانان مې خوي د ماشومانو کوي
 زه به تر څو زړه د ماشوم ساتم؟
 اخريې ستا له لاسه څښمه کوره
 زهر ساتم ځانته زقوم ساتم

زما د اوښکو دې پروا ونه کړه
 ته د ژړا په ژبه نه پوهېږي
 زه به نو څنگه تسلي درکړمه
 چې ته زما په ژبه نه پوهېږي
 پرون دې ډېرې ښې خبرې وکړې
 دا دی نن بيا په ژبه نه پوهېږي

۱۳۹۰/۶/۲

کله سهر شي کله خړه شي ماښام راشي
ژوند چې راځي نو ورسره د مرګ پيغام راشي

دلته پراته په ميخانه کې ټول په دې هيله دي
ساقی! که ستا له خوا پېرزو وشي او جام راشي

حيران يم که هر څومره مې راواړول پر سر
ساقی ستا په جامونو نن خمار نه راځي

يو چا وعده راکړې ښه پخه د سپينې خولې
دانشه! وارخطا نه يم تلوار نه راځي

د خپلو هېلو په ياد غلی شومه
آن له فرياد څخه په لوړه توګه

ماته دا ژوند بله مانا نه لري
د چا له ياد څخه په لوړه توګه

حالات مې وژني د ارمان ناوکی
له يو جلاد څخه په لوړه توګه

د نړۍ يو ځای مې هم نه خونبېري
جلال آباد څخه په لوړه توګه

دعا

زما زړه لکه هينداره، پکې ښکاري
مخ را وگرځوه ياره! پکې ښکاري

زه دې سترگو کې له خلکو څنگه پټ کړم
د جانان د عشق ځماره، پکې ښکاري

که په زړونو باندې لوبې کول فن وي
گرانې! ته پخه فنکاره، پکې ښکاري

ډېر که ما دی خپل زړې اور ته نيولي
لږه ته هم قصور واره پکې ښکاري

له دې ژونده به دانشه! څه خوند واخلي
ستړی، ستړی له روزکاره پکې ښکاري

دوې سترگې، هغه سترگې
چې هيندارې دي، چينې دي
دوې سترگې، هغه سترگې
چې ليدل يې راته گران دي
دوه لاسه، هغه لاسه

چې به يې هېڅکله لمس نه کړم
څو گوتې هغه گوتې، چې تنکې دي بڼايسته دي
څو گوتې هغه گوتې چې پيغام راته راليري
زما د شعر ملکې دي الهام راته راليري
دا ياد مې دي خالقه! د جانان د وجود غړي
پر ما باندې دي گران، لکه د ځان د وجود غړي
نو خدايه! لويه خدايه !!

ای خدايه لويه خدايه !!!
له سترگو دې ونه تښتي ، خوبونه د جانان
له درده لرې وساتي، لاسونه د جانان

۲۰۱۲/۱۲/۲۱ جلال اباد ننگرهار

نا آشنا اته !!

ته ملامته نه يې، ته ملامته نه يې
 ټوله ګناه زما ده
 زه د وژلو يممه
 په ځنځيرونو باندي، کلک د ټپلو يممه
 ته څوک يې؟ چيرته يې ته؟
 ستا پيژندنه څه ده؟ زما ګمنامه آشنا!
 ما ته د دې وړو، وړو پوښتنو ځواب به کله راکړې؟
 لا دې تر اوسه په تمامه مانا نه پېژنم
 خو بيا هم زه لېونې درېسې ډېر ژاړم
 کله چې ته خپه شې او ستا سلام را نه شي
 بيا نو ماشوم شمه زه، له حده تېر ژاړم
 پوهېږم ته به مې په دې لېونتوب
 کله نا کله په کرس کرس خاندي
 خير دى که خاندي ګرانې ښه وځانده
 زه خپه کېرمه نه
 ته ملامته نه يې، ته ملامته نه يې
 ټوله ګناه زما ده
 زه د وژلو يممه !!

ما پر ښکلو زړه وېشه اوبه اوبه شو
 خو چې تاته رسېده اوبه اوبه شو
 له هر ښکلي نه مې زړه مينه غوښتله
 لېونى نه پوهېده اوبه اوبه شو
 تا پسې مې دا کمزورى زړه جانانه!
 په سينه کې درزېده اوبه اوبه شو
 هغه زړه چې ما شيندلى و ستا پښو ته
 بېرته نه راټولېده اوبه اوبه شو
 مينان چې يو بل ويني غوښه اخلي
 دانش تا ته په کاته اوبه اوبه شو

دېره په هوس به راته نه خاندي
مړه شي، په کړس کړس به راته نه خاندي

هسي نه خه ټوکه مې پر زړه وشي
لوړ زما له وس به راته نه خاندي

هره يوه لحظه دي خندېده غواړم
دېره موده پس به راته نه خاندي

ستا موسېده شونډو کې دي دېر اعلي
شرنگ لکه جرس به راته نه خاندي

دا نخره دي بيا ځلي تکرار مه شه
تللو کې واپس به راته نه خاندي

پرېرېده چې دانش خو لږه ساه واخلم
په هر يو نفس به راته نه خاندي

د چا ازار د چا بښې دي لېونۍ يې کړمه
له دېره وخته راپسې دي لېونۍ يې کړمه

کړانې! د مخ پر سپينه پاڼه دي د شونډو کړنې
د اور سکروټې دي، لمبې دي لېونۍ يې کړمه

ته لکه ستوری په اسمان زه په لمن د ځمکې
تر منځ مو دېرې فاصلې دي لېونۍ يې کړمه

زما او ستا د ښکلې مينې په نصيب جانانه!
خومره بدرنگې زمانې دي، لېونۍ يې کړمه

دانشه! دلته خو د دي کلي پر هره لاره
دار دی، جلاد دی، غرغړې دي لېونۍ يې کړمه

۲۶/۱۰/۱۳۸۴ ننگرهار پوهنتون

دا جنګ پر مور دی او که مور جوړ کړی جنګ دی پر چا؟
دې خونړي میدان کې څوک غلیم دی، ننګ دی پر چا؟

پښتونه! ځان په دې یو ټکي پوهول په کار دي
څوک خپل سرونه خوري، وخت ایښی دا قلنګ دی پر چا؟

نړۍ د چا په مرګ و ژوبلې بیا سلا کړې ده
دغه پراخه جهان دې ورځو کې تنګ دی پر چا؟

ته په دې خوښ یې تر میدانې درته توره رسي
د دغې تورې چلول په چا دي، شرنګ دی پر چا؟

دانشه! څوک ستورو سپورمۍ کې د ژوند لار لټوي
په مشوانۍ کې د لیک لوست وچ شوی رنگ دی پر چا؟

۱۳۸۹/۷/۲۹

زه دې کړم حیران لاسونه مه وهه
بس کړه نور په ځان لاسونه مه وهه

ته خو به سپرلی راولې کله به شې
ما به کړې خزان لاسونه مه وهه

نه دي لاکل شوي د سینو غوټۍ
هسې په کربوان لاسونه مه وهه

بیا به مې دا زړه د رغېدو نه وي
دومره په کې وران لاسونه مه وهه

ستا د شوخو سترګو ما دانش سره
نه کېږي کوزران لاسونه مه وهه

۱۳۷۸/۱۱/۱۷

پښتنه پېغله ده پر پوزه يې نټکې ساتلې
زما د لاس نښه تر اوسه لېونې ساتلې

څنگه به ساه وځي زما، بې له تا څنگه ومرم؟
راځه ما تا ته ده د ژوند وروستۍ سلکې ساتلې

تا که حيا پاللې تا لويټه ښکته نه کړه
ما هم شمله تر اوسه هسکه د پگړۍ ساتلې

چا خپله توره د غليم په مړۍ ښخه کړله
چا په دې دور کې بس خپله ککړۍ ساتلې

لا مې سينه لمبو ته سپر ده، لا بې وسه نه يم
ټوپک په لاس هم مې په غاړه کړدنی ساتلې

ته که دانش وژني؛ نو تا ته خپله وينه ښيي
بس ستا چرې ته يې تر اوسه ده مړۍ ساتلې

ما خو تر ډېره مينه ورکړه مينه ناک نه شو
جانانه زړه دې له نفرت او کينې پاک نه شو

ډېره موده وشوه باغي دی خپله طبعه کوي
خدایه! دا زړه زما په لاس زما په واک نه شو

که ستا په څېر يې په ښارونو کې ژوند هم غوره کړ
ساده دانش بيا هم ځيرک نه شو چالاک نه شو

خوره به کړله تا راته خنکله په ډېره مينه
ما هم په خواږه خوب به پرې خنکله په ډېره مينه

هېرېږي مې نه اوس مې هم هغه وختونه ياد شي
راوړه به چې مې ستا وړبل ته کله په ډېره مينه

ما پانېو د کلاب کې ياره ستا تصوير ليدلو
بسيه کې د شبنم چې مې کتل په ډېره مينه

خه بکلې ورځې شپې وې ماشومتوب و لېونتوب و
توتان به مې حولى ته ستا خنډل په ډېره مينه

د تلو په وخت به ستا و، عجيبه اظهار د مينې
دانش به دې تندي نه کړلو بکل په ډېره مينه

۱۳۸۹/۱۰/۲۵

زړه مې اخته د ځان په وير دى كيله چا نه وكرم؟
جانانه! ستا عشق كې اسير دى كيله چا نه وكرم؟

پرون و پروت په ميخانه كې له ساقيانو سره
نن يې تسبي په لاس كې پير دى، كيله چا نه وكرم؟

په داسې ملك كې مې د زړه له كوره غلا شوې ده
چې خپله غل په كې امير دى كيله چا نه وكرم؟

د زمرو حاله كې خوځېږي نن لكى د كيدو
باز د تپوس پنجه كې كير دى، كيله چا نه وكرم؟

دانشه! خنكه به د هيلو غوتې كل شي زما
خزان له ورايه راته ځير دى كيله چا نه وكرم؟

۱۳۷۸/۱۲/۱

چې مينه نه کړو، محبت نه کوو څه به کوو؟
له دې حالاتو بغاوت نه کوو څه به کوو؟

له لاس يې نه شو رانيولی، د پښتو وطن دی
بنکلو ته سترگو کې چې ست نه کوو څه به کوو؟

مور به تر څو کينه پالو، د خپلو زړونو په کور
چې نفرتونو نه نفرت نه کوو څه به کوو؟

تمه د کتل لرو، نو کتل ته رسېدو لپاره
چې د اغزيو نږدېکت نه کوو څه به کوو؟

بلا غمونه دې پر زړه شول مېلمانه **دانشه!**
اوس يې چې څه ناڅه عزت نه کوو څه به کوو؟

نه یمه ایره، لمبه مې ځان اخیستې نه ده لا
کړيکه مې له درد و له خفتگان اخیستې نه ده لا

ما خپل ارمانونه په زړگي کې زندی کړي دي
ساه رانه تر اوسه يو ارمان اخیستې نه ده لا

هغه چې حالاتو راته يو ځل تار تار کړی دی
بيا تنی زما هغه گربوان اخیستې نه ده لا

ما نه يې له شونډو خنداگانې شوکولي دي
اوبسکه مې له سترگو نه جانان اخیستې نه ده لا

لاړله **دانشه!** د ژوند ډېره برخه تېره شوه
گټه ترېنه تا د يو غيران اخیستې نه ده لا

شوه ڪوزاره درسره ڪرانه ڊپر دي سٽري ڪر مه
يقين پر خدای وکه جانانه ڊپر دي سٽري ڪر مه

کله دي سره راته تار تار ڪري، کله سپين ڇڙي ڪري
نور دي ڪنڊي نه شم ڪر پوانه ڊپر دي سٽري ڪر مه

وخته! په دومره ڪر ڪچونو ڪي دي ونڃار لم
چي ڄان لٽوم ورڪ يم له ڄانه ڊپر دي سٽري ڪر مه

پروردگار! د رحمت باران دي وه وروه
د سرو سڪروٽو له بارانه ڊپر دي سٽري ڪر مه

نڀه پوره شوه تا سيني پوري ونه نيولم
خفه اٽڪ يمه افغانه! ڊپر دي سٽري ڪر مه

ما دانش ڊپره هڃه و ڪره خو ته قتل شولي
پوره مي نه ڪر لي ارمانه ڊپر دي سٽري ڪر مه

۱/۲/۱۳۸۴ ننگرهار پوهنتون

خير دي که ته گل او زه اغزيو ڪي حساب شمه
دومره خو به وشي چي ژونديو ڪي حساب شمه

راشه يوه نبي مي په ڪر پوان ڪي ده دا هم واخله
پر پرده له دي وروسته لپونيو ڪي حساب شمه

چا چي يم وڙلي اوس هغه ته لاس په نام يم
نه به د پنگري شم، نه پنگريو ڪي حساب شمه

نه مي مينه راوړه نه پيغام د ازادي لرم
زه سپرلي به څنگه په سپرليو ڪي حساب شمه؟

خاورو ڪي پر تي دي خو چي خاورو خاورې نه ڪر لي
زه دانش دي هغو ڪريو ڪي حساب شمه

۹/۱/۱۳۸۴ ننگرهار پوهنتون

نه رپ وهي، نه خوري زما سترکي دي
تاته چې درکوري زما سترکي دي

نه پوهېرم دا پوښتنه حل نه شوه
ولې ستا په لوري زما سترکي دي؟
هېڅ مې نظر ستا له مخه نه اوړي
ستا د قامت سيوري زما سترکي دي
ته لکه سپوږمۍ د کهکشان غېږ کې
ستا چاپېره ستوري زما سترکي دي
ستا سترکو ته کله ځير کتلی شي
وه گرانه کمزوري زما سترکي دي
چا مې غزل ولوسته او ويې ويل
ستا د غزل توري زما سترکي دي

زه دانش به چا ته گړپوان څېرې کړم
اوبنکې چې ترې اوري زما سترکي دي

شهرت دې په بڼايست کې دلته بڼه وتلی دی
د چا درېسې سترکي د چا زړه وتلی دی

ای یو نظر خو وگوره والله ستا د نظر دی
دا غشی چې زما له زړه تېره وتلی دی

چې ستا حسن يې وليدو واعظ زموږ د کلي
موده وشوه له لمونځ او اوداسه وتلی دی

ناصر دلته له چانه د گودر پوښتنه وکړه
زاهد هم ورپسې په لمر خانه وتلی دی

له کار خو هر سړی وځي د مينې له سببه
دانش په کې بېخي له ژوندانه وتلی دی

۵/۲/۱۳۸۱ جلال اباد ننګرهار

که مې زړه هر څومره ستړې شي مور مړې
بيا هم ستا غمونه وړلې شي مور مړې

په ټپي وجود مې نوى زخم مه ږده
خير دى زور پرهر زغملې شي مور مړې

مرگى حق دى هر ځاى يو نيم انسان ومري
خو زموږه تمام كلې شي مور مړې

غم دا نه دى چې يو كس درنه مرگ و خوري
غم خو دا دى چې مور مړې شي مور مړې

په دې خاوره غير تر ډېره پاتې نه دى
بس دا يو نيم پكې پړى شي مور مړې

دلته نشته د ژونديو قدر نشته
هر چې ومري نو بناغلى شي مور مړې

دانش تا ته كوم سوغات دروړلې نشي
خو زړه ستا پښو ته شيندلى شي مور مړې

۰۹/۰۳/۱۳۹۰ جلال اباد ننګرهار

د پښتو ژبې

د پښتو ژبې

زما په کار وې د اشنا سترګې
واوختې ماته د دونیا سترګې

پر زړه مې خای د زخم پاتې نه شو
نبه رسا ولي دا ستا سترګې

چې بې له تابل ته غږېږي ياره
خدای دې ږنډې کړي دا زما سترګې

مانه دې عقل نادرکه کړلو
تا چې را واپولې بيا سترګې

ډېر به زما غونډې ايره ايره کړي
خو چې وي تا پورې همدا سترګې

دانش چې ليکي سترګې سترګې غزل
پر زړه يې ګرځي خامخا سترګې

۱۳۷۸/۹/۱۸

خاصیت د کُل لږې، بهار پورې تړلی يې ته
لکه سحر نسيم، سهار پورې تړلی يې ته

د جانان ياده له لمر څرک سره پر زړه ډېره شې
بيا تر مانښامه مې روزگار پورې تړلی يې ته

وخت به زموږ د تړون کومه غوټه ژر پرانېزي
ما خو د زړه په هر يو تار پورې تړلی يې ته

د يار د لاس نښې دسماله! يار راځي او کنه؟
زما خو شناختې د مزار پورې تړلی يې ته

دانشه! بس که نورې لارې د ګودر مه څاره
چا به د کلي دنگ چينار پورې تړلی يې ته

ستا سترکي چي شي پناه له سترکو مې
ورکه شي اشنا رڼا له سترکو مې

زه که يې هرڅو له زړکي وباسم
نه وځي دا ستا بشکلاله سترکو مې
ستا سترکي مې شولي سترکو سترکو ته
ځکه اوبښکي تلې اشنا له سترکو مې
خير که مې له سترکو اوبښکي پرېوتې
خدای دې نه کړي تا خطا له سترکو مې
زړه راته د عشق په جرم مه نيسه
شوې ياره دا ځناه له سترکو مې

نېغ راته **دانشه!** ځکه نه کوري
يار ډېره کوي حيا له سترکو مې

۱۳۷۹/۱۱/۱۱

نيولی درته ما دی ياره خپله خپله زړه
په غشو د بڼو باندي مې وله وله زړه

له بنکلو نه ما ډېر په هنر وساته زړکي
خو ستا سترکو مې واړوه په بله بله زړه

له هر څه به شي صبر خو يوه خبره واوړه
له تا د صبر بدلو نه دی کله کله زړه

پښتون شه په پښتو راسره ټينگه وعده وکړه
په اور باندي سپزې مې ياره څله څله زړه

شراب مې څښلي نه دي زه **دانش** شرابي نه يم
خو ستا شونډو ته کېږي زما کله کله زړه

۱/۱/۱۳۸۰ جلال اباد ننگرهار

که د کلي ياد ښار دي
د دې خاورې خلک خوار دي

دلته تور کارغان الوت کړي
که د زانو په کتار دي

څوک له لوږې نه ټيندک خوري
څوک ټالی وهي خمار دي

دا متل غلت ثابت شو
شپه تياره منې په شمار دي

دانش لاس په زړگي کېښود
ستا بانځه ولاړ کتار دي

ما زړه درته درکړی، زړه په زړه کې راته را
احساس د محبت دې په کاته کې راته را

دانش شبکیر وهلی يم ، که سترکه مې لږ ورشي
د سر لپاره خای په زنګانه کې راته را

تر ډېره درته ناست وومه، تر ډېره ته رانغلې
وعده شوه درنه کوندي خپله هېره ته رانغلې

سهار و، مازیکر شو، لمر د غرونو شاته پرېوت
مانښام که رانه تور خادر چاپېره ته رانغلې

جانان مې مخامخ ناست و، رڼا ته د ډيوې
زه هم ورسره کښاستمه، خواته د ډيوې

ستا سترگو کې دلبره، بېگه ډېر و رنگ و نور
رڼايې کړله تته بڼکاره ماته د ډيوې

حيران و، مونږه دواړه تېره شپه چې ته رانغلې
ډيوه زما ژړا ته، زه ژړا ته د ډيوې

دا خلک پر قبرونو شمعې ولې بلوي؟
ملکرو! خیر رسيږي هلته چاته د ډيوې

دانشه! ما به زړه هغې به ځان راسره وخوړ
ايرې به مې راټولې کړې سبا ته د ډيوې

۱۳۹۰/۷/۲۳

بانڼه دې بڼکنه کوري، په بڼو کې حيا راغله
لېمو دې اوښکې ډنډې کړې، په لېمو کې حيا راغله
اه! څومره ساده کې ده ياره ستا حسن و جمال کې
دانش ته هم ستا سترگو ته کتو کې حيا راغله

تر ډېره وخته مې ستا توره په سينه پاتې وه
تا خو وژلی وم، زما اب و دانه پاتې وه
زه د ملا په اذان پاڅېدمه خدای مې ياد کړ
هغه د لمر تر راختمو پورې ويده پاتې وه

که ته اور شي که لمبه درغاړې وځم
زه وپرېرم نه، راځه درغاړې وځم

تا ته نه درځي هېڅ چل د پخالينې
هر ځل زه له تاسره درغاړې وځم

زما سترگو کې دې خپل تصوير ليدی شي
بختورې! ايښه درغاړې وځم

زنده کې نه مې زړه تور دی مرکه راشه
نن په خپله اراده درغاړې وځم

ساقی! تانه چا لپاره غاړه اخلم
پیمانې په پیمانې درغاړې وځم

دانش چا سره دردونه خپل شریک کړم
بله نه لرم چاره درغاړې وځم
۱۳۹۰/۵/۲۴

ماشومانو!!!

ای کوچنیو ماشومانو، کالیو ماشومانو!
شور په هره لاره جوړ کړی، د شپیلو ماشومانو!
خړو خاورو کې لوغړېږی، لېونیو ماشومانو!
واخلی ښه خوندونه واخلي له مستیو ماشومانو!

هر څه ځان لپاره غواړی په فریاد او اوویلا شی
مرور شی په ژړا شی، شپه وروسته بیا پخلا شی

خومره ښکلې زنده کې ده د شاهانو بادشاهي ده
نه د چا درسره کار شته نه مو چا سره سیالي ده
نیا مو اخلي بلاکانې مور مو هم درنه راضي ده
ستاسو هرې یوې نخرې ته دنیا ټوله سلامي ده

پام چې داسې سوال ونه کړی، خدایه! ژر موږه لویان کړې
لکه څنگ چې مو مشران دي، موږه هم د دوی په شان کړې

د خپل کلي په کوڅو کې لوبېدو به په باغکو
يا به نجونو سره گډ شو په خوښيو د نانځکو
ځغلبدو به شور به جوړ و، پښې بيلې په تريکو
کله کله مو کوله ((اکو بکو سرسيندکو))

پټ پټونى مې يادېږي، اه څه ښکلې ورځې شپې وې
د دېوانو او پيريانو کيسې هم ډېرې خوږې وې

زما ځانته يو جهان ؤ، ډېر ښايسته هغه زمان ؤ
هېڅ مې غم اندېښنه نه وه، نه مې زړه کې څه خفتگان ؤ
بادشاهي وه شهزاده وم، زما راج زما دوران ؤ
زړه مې داسې زخمي نه ؤ نه مې تار تار دا گڼېوان ؤ

دا چې ستونى مې راډک شو ماشومتوب مې راپه زړه شو
ها د خړو خاورو لوبې، لېونتوب مې راپه زړه شو

هسې نه چې بيا لويان شئ او په خپل سوال پښېمان شئ
نه به خپله د خپل ځان شئ نه د دې فاني جهان شئ
په صورت به انسانان يئ، په خصلت لکه ماران شئ
بيا به بېرته کوچني نه شئ، په يو دوه کې به حيران شئ

ماشومان ماشومان ښه يئ، ماشومتوب کې بادشاهي ده
لوى چې نه شئ، هوښيار نه شئ، لېونتوب کې بادشاهي ده

يو وخت زه هم يو ماشوم وم، کور و کلي ته معلوم وم
لکه اوس چې يم داسې نه حريص وم نه شوم وم
زړه مې نه و لکه کاني، په خصلت لکه د موم وم
خوږ تر شاتو وم هر چاته، زهر نه وم نه زقوم وم

له همزولو سره ما به جوړ کورونه کړل د خاورو
شپه وروسته به مو بيا ږنگ محلونه کړل د خاورو

اوس په برخه اندېښنې دي، د اميد ډېوې مې مړې دي
هر سړی رانه خفه دی، د هر چا رانه گيلی دي
چاته زه يم ملامته، د چا سترگې ماته مړې دي
د دانش دا زنده کي ده، دا د سترې ژوند کيسې دي

لويه خدايه! ماشومتوب را، بېرته هغه لېونتوب را
چې ویده په الاهو شم، خوږې مور په غيږ کې خوب را

خو چې کله را زلمی شوم، ماشومتوب لاره سړی شوم
خپلې سترگې مې کړې خلاصې په شناخت د ځان او خدای شوم
چې د چا د زړه ټکور وم، هغو سترگو ته اغزی شوم
زه ماشوم لېونی نه وم، سړیتوب کې لېونی شوم

دولیا ډکه وه له غمه، زما پام ورته هېڅ نه ؤ
هر ساعت د غم آغاز و، خو انجام ورته هېڅ نه ؤ

خدای شته ډېر زیات پښمان يم، کوچنیوالي په ارمان يم
د غم پټې ډېر درانه دي، سترې سترې يم ستومان يم
په کوم لور زما سفر دی، دا په کومه لار روان يم؟
نه خو خپله د خپل ځان شوم نه په برخه د جانان يم

کاش چې بېرته بیا ماشوم شم له جهانې نا خبره
له خپل ځانه نا خبره له جانانه نا خبره

رپیري زړه مې، ستا د جدایی له زوره نه دی
تر اوسه لا د دارنگه یاری له زوره نه دی

پیزوان له زوره نه دی، د ننگی له زوره نه دی
خټکیري پرې خو زلفو د تالی له زوره نه دی

جانانه! چې په ټوکه کې ترې هم مرور نه شي
ماشوم زړه مې د دا ډول شوخی له زوره نه دی

زاهد به توبه کړې وي، خو دې کې هم شک نشته
اخر به ترېنه ماته شي، خو لگی له زوره نه دی

له چا مې سترگه نه سوخي، په هر سړي ډاډه ځم
میرات زړه مې د دې یوې نجلۍ له زوره نه دی

تا ډک جامونه ورکړه، ساقی ستا دې کور ودان وي
دانش کوره د دومره ببخودی له زوره نه دی

ر
پ
ر
پ
ر
پ

پلار

يو ماشوم خپلې مور ته داسې ويل:
«د كلي خلك راته بې پلاره وايي»

مور يې په خپله غېږ کې ونغاړلو.
- زويه! رښتيا ده ستا خو پلار نشته.

- مورې! نو پلار مې څه شو؟

- پلار خو دې خدای واخيسته.

ماشوم رڼې رڼې د مور سترگو ته
يوه شېبه په چوپه خوله وکتل

بيا يې په کراړه وويل

«بېرته يې نه را کوي؟؟؟»

ر
پ
ر
پ
ر
پ

زه دې سترې کړم ستومانه خدای دې مړ که
چې زما نه شوې جانانه! خدای دې مړه که

چې زما مخکې دې بل له لاسه نیسي
دا خبره به شي گرانه خدای دې مړ که

اوس مې وس نشته اشنا خو ورځ د حشر
تا به نیسم له گروانه خدای دې مړ که

د بنکلا بېړۍ دې ډوبه په دریاب شه
زړه دې وچوه له خفگانه خدای دې مړ که

ای ناترسه! هېڅ دې ترس په ما رانغی
بې وفا مغرور په ځانه! خدای دې مړ که

ما دانش که درته ډېرې بېرې وکړې
خو پرې نه یم پښمانه خدای دې مړ که
۱۳۸۳/۱۲/۲۰

کلی دې اور واخلي، کوڅې لمبه لمبه شه
بغیر له تامې د ژوند، شیبې لمبه لمبه شه

چې سترگو سترگو ته مې پکې ستا سترگې نه شي
زما د ژوند جانانه لمحې لمبه لمبه شه

پام کوه مړه چې نه شي، راسره سمه ژاړه
زه درته ناست یمه لا، ډیوې لمبه لمبه شه

د یار د شونډو نشه، چې په کې نه وي پرته
ستا د شرابو ساقی! پیالې لمبه لمبه شه

دانش خو ستا نازونه پر ځان منلي اشنا
د دغه نورو بنکلو نخرې لمبه لمبه شه

ستا په محبت مې ايمان ډېر بڼه دی
هر غم ته نيولی مې ځان ډېر بڼه دی

ستا وعدي منمه چې رښتيني دي
بد نه دی په تا مې کومان ډېر بڼه دی

ورکه دې شي دا دنيا دې ورکه شي
ځار شم ترېنه هغه جهان ډېر بڼه دی

ستا له غمه خاڅي چې له سترگو مې
دا دريو اوبکو باران ډېر بڼه دی

زه د وخت خپرو سوځولی يم
ما سره قسم دی جانان ډېر بڼه دی

پام کوه دانشه! ويې نه گندې
ډېر بڼه دی شکېدلی کربوان ډېر بڼه دی

۱۳۸۳/۱۲/۷

زه خو نور څه نه لرم دوعا به درته ولېرم
اوبښکې به در ولېرم، ژړا به درته ولېرم

ښکته له بڼو څخه د سوال په لپو پرېوتې
تر مې تر مې اوبښکې مې همدا به درته ولېرم

نور که مې هېڅ هم په دې ړنگ کلي کې ونه موندل
مينه به درولېرم حيا به درته ولېرم

ټول بدن مې مه سپڅه د شونډو په اورونو دې
شته راسره زړه لرمه دا به درته ولېرم

کله چې راځي نو زما قبر ته جنډه راوړه
گرانې! د دانش دا تمنا به درته ولېرم

تا پسي بيا وړان دی، زړگی زما
خومره پرېشان دی، زړگی زما

نبې د سپرلي په کې لیدی نشم
ټول عمر خزان دی، زړگی زما

نشته سيم و زر وړانو جوټکړو کې
ستا په مينه خان دی، زړگی زما

هر چاته يې ځان منگول کې ورکړلو
ځکه خو نادان دی، زړگی زما

خپل د کور درشل د اټک پل گني
ضد کوي افغان دی، زړگی زما

۱۳۷۸/۱۱/۲۵

اختره !

تر جانانه تللی نه يممه اختره
لا تر اوسه زه او زړه يممه اختره

تير کال هم وومه يواځې که ستا ياد شي ؟
سږ هم بې ځالي مرغه يممه اختره

بيا دې يو بلا يادونه را په زړه کړل
بيا اوبه اوبه اوبه يممه اختره

کوچنی اختر ۱۳۹۰ کال

خه له پخوانه تاشيندلي خه دستي شيندلي
پر هره لاره دي د ژوند راته اغزي شيندلي

دلته دې غرونو ته مور تل د وينو رنگ وړکړی
کله ناکله که کلونه پسري شيندلي

ستا پر بنکلا به د بدرنگو نظر نه پرېوځي
پر هر قدم مې درته ياره سپېلني شيندلي

بنکاري چې بيا کوم يو وحشي پر کلي بريد کړی دی
چېرته رينې رينې خادر چېرته بنکري شيندلي

اوس خو مور دلته خپل سرونه هم قلم قلم کړل
که مو پخوا په کې کپړی د پرتکي شيندلي

ناترسه ياره قدمونه لږ په پام اخله
دانش ټوټې درته پر لاره د زړکي شيندلي

۱۳۸۴/۱۰/۸

زه د هر ملگري د هر يار زړه پسې گرځمه
ستوری يم د ژوند د دې مدار زړه پسې گرځمه

خوږه ياره! ما دې له کاروان سره ملگری کړه
زه هم ستا په څېر انکار انکار زړه پسې گرځمه

تاسو به ملگرو له سپرلي نه د کتل تمه کړئ
زه د کتل د شونډو د پرهاړ زړه پسې گرځمه

شتون زما د شته وجود په شتون کې د ملگرو دی
زړونه بلا ډېر شته خو د کار زړه پسې گرځمه

صبر شه جانانه! زما توري تا اوس نه يادئ
دې ورځو کې زه د خپل اختيار زړه پسې گرځمه

۱: هجرت الله اختيار زما ليکوال او شاعر ملگری دی

لکه غوتی، چې شي موسکی سپرلي ته غاړه و رکړي
داسې مې ستا هره خندا زړکي ته غاړه ورکړي

دکل په بناخ کې دکل پانو بشکلولو په نیت
کله نا کله بوراګان اغزي ته غاړه ورکړي

دې زمانه کې معشوقې ټولې دکل خویندې دي
چې صنوبر پرېږدي او تور زنگي ته غاړه ورکړي

جانانه! چېرته او تر کومه به یې وساتو ترې
زموږ دا خوږ ژوند به اخر مرګي ته غاړه ورکړي

د دانش سترګو کې څپه بیا د مستی خوره ده
لکه ناڅاپه چې دلبر سړي ته غاړه ورکړي

۱۳۸۴/۱۰/۹ ننگرهار پوهنتون

بنخ شوی پر سینه مې خنجر ستا له لاسه دی
هر داغ زما پر زړه، هر پر هر ستا له لاسه دی

په دې ګناه خو ګرانه زه بل څوک نشم نیولی
پر ما دا نرېدلی کمر ستا له لاسه دی

چې زه پرې نازېدم ما له نړۍ سره سیالي کړه
مات شوی مې اوس هغه وزر ستا له لاسه دی

ګیله زما له تاده، نه له غیر و له غمازه
پېښ شوی راته هر ځل خطر ستا له لاسه دی

دانش چې په دې ټول کلي کې تاته ګوته نیسي
ګرېوان یې څیرې شوی اکثر ستا له لاسه دی

۱۳۸۵/۲/۱۰ ننگرهار پوهنتون

له ماښامه تر سهاره خلک تښتي
هم له کلي هم له ښاره خلک تښتي

خدايه! بيا مې څه افت په وطن راغی
بيا له کوم يوه ښاماره خلک تښتي

چا ترې ټولې څانگې پرې کړې لغړ ښکاري
د برکلي له چيناره خلک تښتي

زړونه مات دي مستي نشته په زلمو کې
له ټپو د يکه زاړه خلک تښتي

په سرو سترگو له اټکه اوږي ژاړي
له کابل او ننگرهاره خلک تښتي

ستا دانش يوازې ستا کوڅو ته ناست دی
ای زما د مينې ياره خلک تښتي

۱۳۸۰/۶/۳۰

ستا خو انځور زما په سترگو کې دی
لکه يو نور زما په سترگو کې دی

يو څه ستا حسن پسخونې کوي
يو څه قصور زما په سترگو کې دی

گراڼې! ستا مخ ته مې نن ډېر کتلي
ځکه سرور زما په سترگو کې دی

جانانه! تانه شکايت تر اوسه
لکه رنځور زما په سترگو کې دی

زړه مې زخمي دی، دا چې نه ژاړمه
دا خو غرور زما په سترگو کې دی

دانشه! هر ښکلی د دغه کلي
شته دی، ضرور زما په سترگو کې دی

۵/۷/۱۳۸۵ ننگرهار پوهنتون

ما ستا د يادونو د کاروان لاره نيولې ده
اوبنکو مې له سترگو د کرېوان لاره نيولې ده

څنگه به اټک ته د زخمي زړې حال نه وایم
چا مې په تورخم کې د جانان لاره نيولې ده

لرې کره جامونه ساقې زهر دي شي نه يې څښم
ما په محبت کې د ايمان لاره نيولې ده

خدايه! ته مې بنکلې گل اندامه ترېنه وساتې
چېرته ورته بيا ديو ترابان لاره نيولې ده

دېره مې ژړا وکره خو چا جانان خبر نه کړ
اوس نو ما دانش د يه قربان لاره نيولې ده

۱۳۸۰/۶/۸

له جنګه ستړي يو په جنګ کې کوزاره نه کېږي
ملګرو نور د تورو شرنګ کې کوزاره نه کېږي

زموږ د هريو جنګ انجام دی د بل نوی اغاز
بس دی د سرو وینو په رنګ کې کوزاره نه کېږي

د نفاق اور مو تر کاله او تر بستره راغی
بنځې خاوند په يو پالنګ کې کوزاره نه کېږي

موږ عادت شوي يو ټوپکو او کوتکو سره
اوس مو سرود او په اهنګ کې کوزاره نه کېږي

ناست دی له تا سره خو لار د رقيبانو څاري
دانشه! پاڅه د يار څنګ کې کوزاره نه کېږي

د خپل وجود قدو قامت سره روان نه شومه

زه د حالاتو نزاكت سره روان نه شومه

دا چې تيندك خورمه پر لار او تاته نه رسېرم

ستا په طرف استقامت سره روان نه شومه

يو څه رقيبان ډير بد دي، يو څه راسره بڼه دي
د بعضو خو نه بدې شم او نه راسره بڼه دي

دوستان هم كله، كله كولوي راپسې كاڼي
چې كله مخامخ شي، نو خواږه راسره بڼه دي

بې ستا له درد و غمه به مې زړه كوره پر ك وچوي
غمونه دې پر زړه باندي پراته راسره بڼه دي

بڼه خوك ده؟

بڼه چې مور وي، نو بڼكاره ده چې جنت ده بڼه
بڼه چې لور شي، نو وريږي دې رحمت ده بڼه

بڼه چې خور وي، نو نعمت دی وروږ بې خوره مه شه
بڼه رونق د زنده كی ده، او زينت ده بڼه

بڼه مالاله ده، نازو ده، ناهيده ده د وخت
بڼه ډگر د حماسو ده او عظمت ده بڼه

د ژوند پايښت، د ژوند بقا، د انسانيت فلسفه
په دې نړۍ كې ستره بېلگه د فطرت ده بڼه

بڼه هستي، بڼه بڼكلا ده، د تهذيب نښه ده
دانشه! ټوله مينه مينه ده الفت ده بڼه

۱۹/۱۲/۱۳۸۸ د بڼو نړيوالې ورځې په وياړ

هغه زما به چې پرې مينه راتله
 هغه انسان له كلي كډه وکړه
 اوس به په چا سترگې خوږې شي زما
 لاره جانان له كلي كډه وکړه

خدايه! اوس ستا په دغه لوی جهان کې
 ما ته دا ځان ولې يوازې ښکاري؟
 پر هره پاڼه مې د زړه د کتاب
 نوم د جانان ولې يوازې ښکاري؟

ولې دا نور ښکلي يې نه خوښېږي
 ولې مې زړه تصوير د چانه ساتي
 څوک چې يې خوښ دی هغه بيا نه راځي
 نو دا به څه تصوير د چانه ساتي

د شکر ښاپېری

د شکر ښاپېری

کله خفه شي رانه لاره شي د شعر ښاپېری
 کله ناڅاپه راتر غاړه شي د شعر ښاپېری

کله يوه هم نه وي کله کله غبرگې راشي
 مينه احساس او ښکلا واره شي د شعر ښاپېری

کله حالات شي راته توري کله عشق د جانان
 دانشه! کله کله دواړه شي د شعر ښاپېری

د شکر ښاپېری

کرائي چي يو د بل ليدو ته له مرکي پاتي شو
ساه به ساتو، ساه خو به اخلو چي ژوندي پاتي شو

که رښتيا مينه لپونتوب وي، ميان لپوني
زړه خو مي غواړي چي همداسي لپوني پاتي شو

هجره! که ستا ترخي شپي مو ترې مرکي ورسئ
نور به دي څومره پوره وړي او باقي پاتي شو

اورونه وشينده، لمبي دي له رخسار پورته کړه
مور پتنگان يوو، مور عادت يوو، که ستي پاتي شو

په صبر ونه شوه، دانشه! پيمانو ته لاس کړه
دا حل به هم کوره سخا نه د ساقي پاتي شو

ولي له سترگو نه مي اوښکي څاخي؟
ولي دا زړه رانه جانان غواړي؟
چي زه يي په نيمه لاره پرېښودمه
دا رانه بيا هغه انسان غواړي

له جانان هېر يمه پوهېرم په دي
جانان عادت د هېرولو درلود
زه يي والله که پر زړه وکړځمه
يو يي صفت د هېرولو درلود

خو چي زما له زړه به څنگه وځي؟
دا سوال له ماسره حل شوی نه دی
نه ترېنه هېر دی نه به هېر شي جانان
دانش هغه دی بدل شوی نه دی

زمانې سترې نه شوې، سترې دې کړم
په وير اخته په غم لړلې، دې کړم

وخته! ما چاته غاړه کېښوده
خو تاته پاتې راغلم غلې دې کړم

نور مې ازميښت د حوصلې مه اخله
مانه دې يار واخيست نيمگړې دې کړم

خومره چې تا په اور کې وسپړلم
هغومره لاپسې پياوړې دې کړم

په ژوند زما درسره قدر نه ؤ
دانش چې مړ شوم نو ښاغلی دې کړم

۱۳۸۴/۷/۲۲ ننگرهار پوهنتون

کله مې زړه کله بانه کله لېمه شي ښکلي
کله دا وایم له یوې مخې دې مړه شي ښکلي

کله خواږه لکه شربت شي مینه مینه شي ټول
کله سړی حالوي چاره چاره شي ښکلي

خوي د هندوانو دی په کې خو زه حیران یمه چې
دا کله کله نو بیا څنگه پښتانه شي ښکلي

مور جل وهلي به لا نور له تندې مړه شو پسې
که د وښو غوندې په هر ځای کې راشنه شي ښکلي

زړېکې درزېږي ټول بدن ورته مېرې مېرې شي
دانشه! چا سره چې کله خوله په خوله شي ښکلي

۱۳۸۰/۶/۱۸

اوبو يمه اخیستی، خو څوک لاس نه راکوي
ناخوانه ده دونيا، د ژوند احساس نه راکوي

ستا مينه تاوه وي رانه هر ځل د غم څادر
جانانه! د خوښۍ راته لباس نه راکوي

عجيبه ده، په عشق کې شوم له عقل و فکره خلاص
سند راته بيا هم څوک د افلاس نه راکوي

زه خپله سپېڅلتيا د محبت تر پايه ساتم
شيطان لعين دې ډېر په کې وسواس نه راکوي

احساس د محبت دې خدای تر مرگه ما دانش ته
بې ستا نه په احد من الناس نه راکوي

د زړه خبرې

بېگناه مې ستا تصوير ته يو بلا خبرې وکړې

کيله، کيله ووم ورته

زړگي مې ښه را سپک کړ

تصوير دې غلي و

غور، غور و راته

نه يې خبره راسره کړه غبرگه

او نه يې ستا په شان، ناندري راسره ووهلي

ستا نه مې ستا تصوير ډېر زيات خوښ شو

غواړم چې بيا ورته د زړه خبرې ټولې وکړم!!!!

۱۳۹۰/۱۰/۱۶

گولی گولی سترگې دې زړه وژني د زړه قاتله!
چې انسان وژني نو انسان به درته څوک ووایي؟

زېر مازيگر دی یاره بس دی بشپړې مه کړه ورته
که دانش مې شي نو جانان به درته څوک ووایي؟

چې زه وایمه مین یم په تا، دی ورته حیران شي
مسکی د بڼو لاندې شي، سړی ورته حیران شي

نه هو راته کوي، نه یې په نه باندې پوهېږم
نو ځکه دا زما ماشوم زړگي ورته حیران شي

دا بې انتها مینه او دا ډیرې فاصلې
دانش هم خپله هر ځلې په خدای ورته حیران شي

تا به له هر توپاني باد ساتم
جانانه! ډېر به دې په داد ساتم

گرانې! زه ستا هره یوه خبره
زړه کې په نوم باندې د یاد ساتم

ماته همداسې راکوه دردونه
د زړگي کور به پرې اباد ساتم

درد به لرم خو څوک مې آه نه اوري
په زړه او ستوني که فریاد ساتم

دانشه! زه دې روغ له درده نه شم
خو نازولی یار به ښاد ساتم

۱۸/۱۲/۱۳۹۰

ستا تصور مي خوروي ته مي له خياله نه خي
زما د ژوند د لپوني نغمي له تاله نه خي

ماضي خوږه وه، ژونده تا ترې منډه واخيستله
حال چې په غم لړلې شپي دي؛ نو له حاله نه خي

تا خو به ويل چې مونږ يو دواړه لکه نوک او وري
جانانه! نه شي پښېمانه اوس به شا له نه خي

نظره! دا خو د جانان له مخه نه شو طواف
چې د تندي له خال د زني تر شين خاله نه خي

په ميخانه کي خلک غم غلطوي دانشه!
ته له سبه دکناه او له وباله نه خي

د
د
د
د
د
د
د
د

دانش او د ډيوې رڼا

عوان رياليست، غزلبول شاعر او ليكوال محمد نادر دانش ناصري د بهرام خان ناصري عوی، د دلاور خان ناصري لمسی په ۱۳۶۳ ل کال د ننگرهار ولايت كوز كنړ ولسوالۍ ملكزيي كلي په يوه دينداره او پښتنه كورنۍ كې سترگې غړولي دي. دانش لومړنۍ زده كړې په كابل او منځنۍ زده كړې د ننگرهار ولايت په عبدالوكيل منځني ښوونځي، چې اوسمهال عبدالوكيل لېسه ده، كې بشپړې كړي، پر ۱۳۷۸ ل کال له شهيد محمد عارف عالي لیسې څخه فارغ او پر ۱۳۸۲ ل کال يې د کانکور ازموينې له لارې د ننگرهار پوهنتون د حقوقو او سياسي علومو پوهنځي ته لاره وموندله.

له څلور کلونو پرله پسې زده کړو وروسته په ۱۳۸۶ ل کال له دغه پوهنځي څخه فارغ او له هماغه مهاله يې د خپلو خلکو او هېواد خدمت ته مټې بلې وېلي دي. دانش اوس مهال په يوه حقوقي غير دولتي خيريه اداره كې د حقوقي مرستيال په توگه دنده پرمخ وړي.

نادر دانش زما د کوچينوالي د خواږه عمر ملگری دی، له ډېر پخوا د ملگرتيا په تار تړلي يو او د ژوند له درانده پيټې سره لالهانده منزل کوو. زه او دانش د نورې ملگرتيا تر څنگ ټولگيوال هم پاتې شوي يو، د ښوونځي منځنۍ او لېسې دورې مو سره يو ځای بشپړې كړي دي. د دانش د ستړي ژوند كيسه كيسه راته راياده ده، ما د دانش د ژوند

سرې تودې ليدلي، زه د هغې له خندا سره بلد يم، ډير ځلې مې د

نورد پښتۍ په درېيم مخ كې.....

دانش د اوبڼكو بدرگه هم په خپلو اوبڼكو كړېده. «د ډيوې رڼا ته» دا نوم ماته رښتيا هم هغه وخت را يادوي، چې زه او دی به د ډيوې رڼا ته ناست و، دانش د ښوونځي سبقونه د ډيوې رڼا ته زده كړل، د پوهنتون له ارزښته ډك درسونه يې د ډيوې رڼا ته ولوستل، د همدې ډيوې رڼا ته يې خواږه شعرونه وليكل او دا دی اوس د خپل شعر مينه والو ته په سندريز مجمر كې د ډيوې رڼا مخې ته ږدي. ما دانش پخوا هم لوستی ؤ، اوس مې هم ولوست او كه ژوند وي نو په راتلونكي كې به يې هم له خوږو شعري پنځونو بې برخې نه شم، زه د خپلو خبرو لمن د خوږ دانش په يو بيت راټولوم، دانش ته د دې معنوي بريا مباركي وايم او تاسو ته بلنه دركوم چې د ډيوې دې رڼا ته څو شپې تم شئ، خوند ترې واخلي او ادبي تنده مو پرې ماته كړئ!

داسې هم نه ده چې خوښي راته ژوند نه راکوي
داسې وخت هم نشته چې اوبڼکه په بڼو نه لرو

په درنښت

محمد فاروق ديدار

جلال اباد ننگرهار خپله مېنه

۱۴/۱۲/۱۳۹۰

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**